LITTERATURLISTE

Abe, M.: „Hisamatsu Shin'ichi, 1889-1980" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. XIV no. 1 1981, pp. 142-47.

Abe, M.: „Hisamatsu's Philosophy of Awakening" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. XIV no. 1 1981, pp. 26-42.

Akimatsu, T. & Yampolsky, P.: „Muromachi Zen and the Gozan System" in Hall, J.W. & Toyoda, T. (Eds.): *Japan in the Muromachi Age,* University of California Press, Berkeley, Los Angeles & London 1977, pp. 313-29.

Arntzen, S.: *Ikkyu and The Crazy Cloud Anthology. A Zen Poet of Medieval Japan,* University of Tokyo Press, Japan 1986.

Baba, S. (Ed.): *Katsura,* Shinkenchiku-sha, Tokyo 1983.

Bancroft, A.: *Zen. Direct pointing to reality,* Thames & Hudson, London 1979.

de Bary, Wm. T. et al. (Eds.): *Sources of Chinese Tradition, vol. I,* (1960) Columbia University Press, New York & London, 4. ed. 1967.

de Bary, Wm. T. et al. (Eds.): *Sources of Japanese Tradition,* (1960) Columbia University Press, New York & London, 7. ed. 1971.

Berg, M.: *Zeami. Den hemmelige tradition i no,* (overs. af Zeamis skrifter via fransk ed. (1960)) Odin Teatrets Forlag 1971.

Berg, S.: *Crow with No Mouth. Ikkyu, 15th Century Zen Master,* Copper Canyon Press, Port Townsend, Washington 1989.

Berglund, L.: *The Secret of Lou Shu. Numerology in Chinese Art and Architecture,* Lunds Universitet 1990.

Berry, M.E.: *Hideyoshi,* Harvard University Press, Cambridge-Massachusetts & London 1982.

Bodart, B.M.: „Tea and Counsel. The Political Role of Rikyu" in *Monumenta Nipponica* vol. XXXII no. 2 1977, pp. 49-74.

Bohm, D.: *Wholeness and the implicate order,* Routledge & Kegan Paul, London, Boston & Henley 1980.

Bolen, J.S.: *De indre guder. En ny mandepsykologi,* Gyldendal, København 1992.

Boyer, M.: *Penselstrøg i kinesisk maleri,* Nyt nordisk Forlag Arnold Busck, København 1980.

Chang, Ching-Yu: „Japanese Spatial Conception 3" in *Japan Architect* 6/1984, pp. 60-66.

Chang, Chung-yuan: *Creativity and Taoism,* The Julian Press, New York 1963.

Cheetham, R.: „Entsu-ji" in *Japanese Garden Database,* på web-adressen:
http://dolphin.upenn.edu/%7Echeetham/jgarden/gardens/daichiji.html
Hovedmenuen findes på:
http://dolphin.upenn.edu/%7Echeetham/jgarden/index.html

Cleary, T.: *The Japanese Art of War. Understanding the Culture of Strategy,* Shambhala, Boston & London 1992.

Cleary, T.: *Dream Conversations. On Buddhism and Zen,* (intro og overs. af Muso Kokushi: *Muchi Mondo*) Shambhala, Boston & London 1994.

Coaldrake, W.H.: *The Way of the Carpenter,* Weatherhill, New York & Tokyo 1990.

Collcutt, M.: „Daimyo and daimyo culture" in Shimizu, Y. (Ed.): *Japan. The Shaping of Daimyo Culture,* Thames & Hudson, London 1989, pp. 1-52.

Collcutt, M.: *Five Mountains. The Rinzai Zen Monastic Institution in Medieval Japan,* Harvard University Press, Cambridge Mass. & London 1981.

Cooper, M. (Ed. og overs.): *This Island of Japan. João Rodrigues' Account of 16th-century Japon,* Kodansha International, Tokyo & New York 1973.

Cooper, M.: „The Early Europeans and Tea" in Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 101-33.

Cort, L.A.: „The Kizaemon Teabowl Reconsidered: The Making of a Masterpiece" in *Chanoyu Quarterly* 71 1992, pp. 7-30.

Covell, J.C.: „Kanamori Sowa and Teigyokuken" in *Chanoyu Quarterly* 16 1976, pp. 7-19.

Covell, J. & Yamada, S.: *Unraveling Zen's Red Thread. Ikkyu's Controversial Way,* Hollym International, Elizabeth NJ & Seoul 1980.

Covell, J. & Yamada, S.: *Zen at Daitoku-ji,* Kodansha International, Tokyo, New York & San Francisco 1974.

Damsholt, S.: *Laotse. Tao Teh Ching,* (overs. fra norsk ed. v. Karl Ludvig Reichelt) Sankt Ansgars Forlag, København 1985.

„Dialogues, East and West. Conversations Between Dr. Paul Tillich and Dr. Hisamatsu Shin'ichi. Part One" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. IV no. 2 1971, pp. 89-108.

„Dialogues, East and West. Conversations Between Dr. Paul Tillich and Dr. Hisamatsu Shin'ichi. Part Two" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. V no. 2 1972, pp. 107-128.

Engel, H.: *The Japanese House. A Tradition for Contemporary Architecture,* (1964) Charles E. Tuttle Co., Rutland, Vermont & Tokyo, 11. ed. 1984.

Ferreras, J.M.: „Frontal Perception in Architectural Space" in Yamasaki, M. (Ed.): *Process Architecture 25: Japan. Climate, Space and Concept,* Process Architecture, Tokyo 1981, pp. 51-64.

Fujioka, M.: „The Katsura Detached Palace 1" in *Japan Architect* 7/1965, pp. 85-94.

Fujioka, M.: „The Katsura Detached Palace 3" in *Japan Architect* 12/1965, pp. 87-96.

Furuta, S.: „Philosophical Aspects of the *Chashitsu*" in *Chanoyu Quarterly* 59 1989, pp. 7-31.

Furuta, S.: „The Philosophy of the Chashitsu 4. The Window" in *Japan Architect* 4/1964, pp. 77-82.

Furuta, S.: „The Philosophy of the Chashitsu 5. The Garden" in *Japan Architect* 5/1964, pp. 78-82.

Furuta, S.: „The Philosophy of the Chashitsu 6. Flowers in the Tearoom" in *Japan Architect* 7/1964, pp. 80-84.

Furuta, S.: „The Philosophy of the Chashitsu 7. The Stepping-Stones" in *Japan Architect* 8/1964, pp. 85-90.

Furuta, S.: „The Philosophy of the Chashitsu. Ink Paintings for the Tokonoma - The Bokuseki and the Bokuga" in *Japan Architect* 10/1964, pp. 88-94.

Furuta, S.: „The Philosophy of the Chashitsu. Conclusion: The Tea Ceremony of Sen-no-Rikyu" in *Japan Architect* 12/1964, pp. 75-78.

Gropius, W.: „Architecture in Japan" in Gropius, W., Tange, K. & Y. Ishimoto: *Katsura. Tradition and Creation in Japanese Architecture,* Yale University Press, New Haven 1960, pp. 1-13.

Gropius, W., Tange, K. & Y. Ishimoto: *Katsu-*

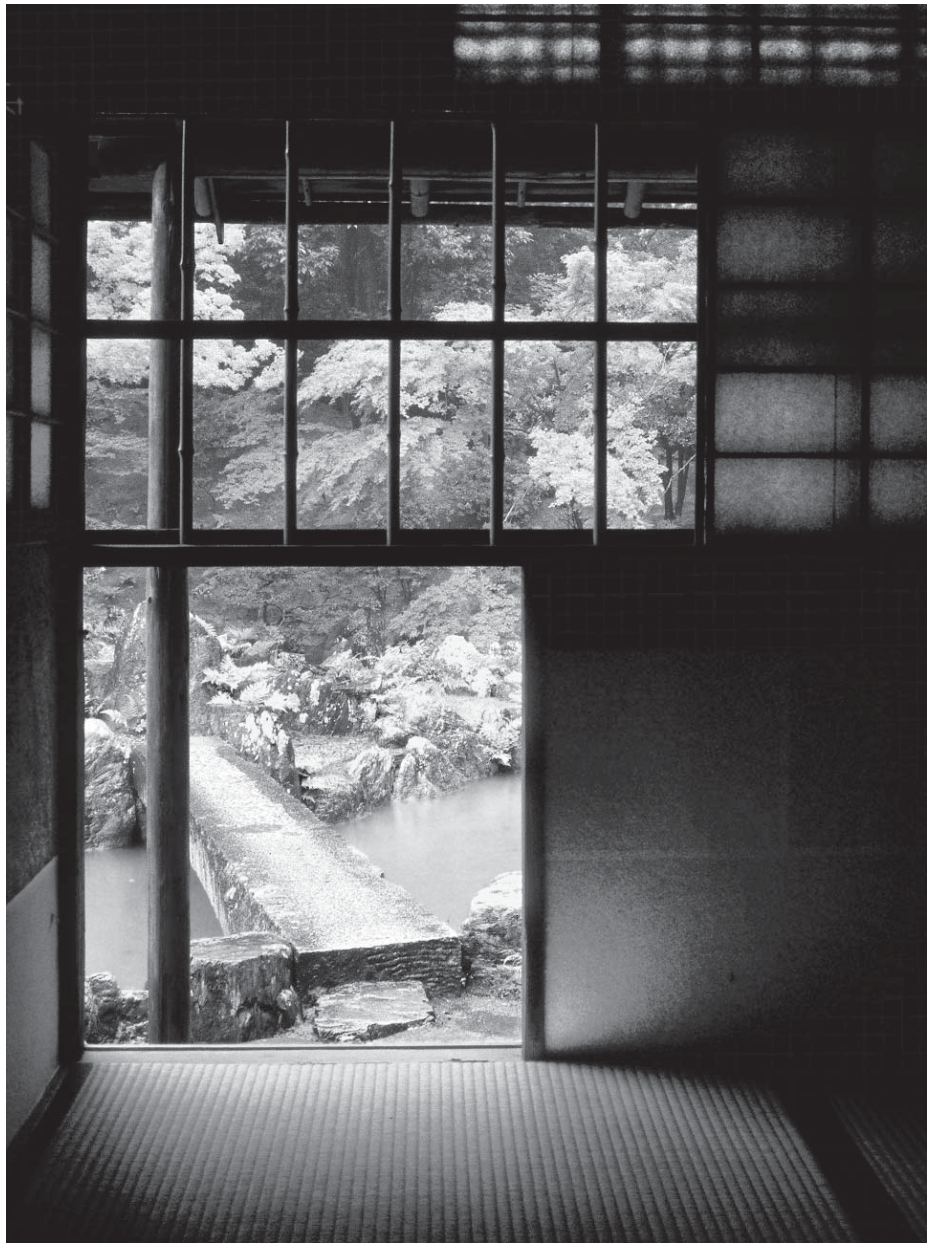

Shirakawa-broen, som leder til Shokin-tei, set gennem Shokin-teis nijiri-guchi

ra. Tradition and Creation in Japanese Architecture, Yale University Press, New Haven 1960.

Haga, K.: „The Appreciation of Zen Scrolls" in *Chanoyu Quarterly* 36 1983, pp. 7-25.

Haga, K.: „The Sen Family Tradition of Chado" in *Chanoyu Quarterly* 29 1981, pp. 7-15.

Haga, K.: „The Wabi Aesthetic through the Ages" in Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 195-230.

Hall, J.W. & Toyoda, T. (Eds.): *Japan in the Muromachi Age,* University of California Press, Berkeley, Los Angeles & London 1977.

Hashimoto, F.: *Architecture in the Shoin Style. Japanese Feudal Residences,* (1981) Kodansha International & Shibundo, Tokyo, New York & San Francisco, 2. ed. 1984 (jap. ed. 1972).

Hayashiya, S.: „Hon'ami Koetsu - His Ceramic Works" in *Chanoyu Quarterly* 14 1976, pp. 34-53.

Hayashiya, S.: „Kobori Enshu's Chanoyu" in *Chanoyu Quarterly* 44 1985, pp. 38-40.

Hayashiya, S.: „Teabowls - Part I" in *Chanoyu Quarterly* 55 1988, pp. 32-49.

Hayashiya, S.: „Teabowls - Part II" in *Chanoyu Quarterly* 56 1988, pp. 31-52.

Hayashiya, S.: „Teabowls - Part III" in *Chanoyu Quarterly* 58 1989, pp. 31-58.

Hayashiya, S.: „Teabowls - Part IV" in *Chanoyu Quarterly* 59 1989, pp. 32-59.

Hayashiya, T., Nakamura, M. & S. Hayashiya: *Japanese Arts and the Tea Ceremony,* (1974) Weatherhill/Heibonsha, New York & Tokyo, 2. ed. 1980 (jap. ed. 1964).

Hirai, K.: *Feudal Architecture of Japan,* (1970) Weatherhill/Heibonsha, New York & Tokyo, 2. ed. 1980 (jap. ed. 1965).

Hirota, D.: „The Practice of Tea 1: Heart's Mastery: *The Kokoro no fumi*. The Letter of Murata Shuko to His Disciple Choin" in *Chanoyu Quarterly* 22 1979, pp. 7-24.

Hirota, D.: „The Practice of Tea 2: Takeno Joo's Letter on Wabi and Related Documents" in *Chanoyu Quarterly* 23 1980, pp. 7-21.

Hirota, D.: „The Practice of Tea 3: Memoranda of the Words of Rikyu. *Namporoku* Book I" in *Chanoyu Quarterly* 25 1980, pp. 31-48.

Hirota, D.: „The Practice of Tea 4: The One-page Testament Attributed to Rikyu. *(Rikyu Ichimai Kishomon)*" in *Chanoyu Quarterly* 33 1983, pp. 41-52.

Hirota, D.: „The Practice of Tea 5: The *Zen Tea Record*. A Statement of Chanoyu as Buddhist Practice" in *Chanoyu Quarterly* 54 1988, pp. 32-59.

Hisamatsu, S.: „The Nature of *Sado* Culture" in *The Eastern Buddhist* vol. III no. 2 1970, pp. 9-19.

Hisamatsu, S.: „On Zen Art" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. I no. 2 1964, pp. 21-33.

Hisamatsu, S.: „The Way of Tea and Buddhism" in *Chanoyu Quarterly* 74 1993, pp. 7-27.

Hisamatsu, S.: „The Significance of the *Nampo Roku*" in *Chanoyu Quarterly* 52 1987, pp. 7-17.

Hisamatsu, S.: *Zen and the Fine Arts,* (1971) Kodansha, Tokyo & New York 1982 (jap. ed. 1958).

Hisamatsu, S.: „Zen. Its Meaning for Modern Civilization" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. I no. 1 1965, pp. 22-47. Horiguchi, S.: Rikyu no Chashitsu, Iwanami Shoten, Tokyo 1949.

Hori, V.S.: „Teaching and Learning in the Rinzai Zen Monastery" in *Journal of Japanese Studies* XX no. 1 1994, pp. 5-35.

Horiguchi, S.: *Rikyu no Chashitsu,* Iwanami Shoten, Tokyo 1949.

„How Katsura has come to be" in Baba, S.

Shokin-tei, forbindelsen mellem soan-chashitsu og tilliggende rum. Det græskarformede shitaji-mado giver sidelys ved te-rummets daime-måtte

(Ed.): *Katsura,* Shinkenchiku-sha, Tokyo 1983, pp. 209-13.

Huxley, A.: *Ø,* (1962) Ansgars Forlag, København 1981.

Hvass, J.: „Minnen om Daisen-in" in *Utblick Landskap* 3/1991, pp. 28-33.

Ikeda, H.: „Oribe's Shoe-shaped Teabowl" in *Chanoyu Quarterly* 57 1989, pp. 35-54.

Inoue, Y.: „Some Thoughts About Rikyu: The Man, His Death" in *Chanoyu Quarterly* 39 1984, pp. 28-33.

Ito, T.: „The Development of Shoin-Style Architecture" in Hall, J.W. & Toyoda, T. (Eds.): *Japan in the Muromachi Age,* University of California Press, Berkeley, Los Angeles & London 1977, pp. 227-39.

Itoh, T.: „The Essence of Japanese Beauty" in *Chanoyu Quarterly* 78 1994, pp. 47-59.

Itoh, T.: *The Gardens of Japan,* Kodansha International, Tokyo, New York & San Francisco 1984.

Ito, T.: „Interpretations Vary; Katsura Remains" in Baba, S. (Ed.): *Katsura,* Shinkenchiku-sha, Tokyo 1983, pp. 4-9.

Itoh, T.: „Kobori Enshu: Architectural Genius and Chanoyu Master" in *Chanoyu Quarterly* 44 1985, pp. 7-37.

Ito, T.: „Sen Rikyu and Tai-an" in *Chanoyu Quarterly* 15 1976, pp. 7-15.

Itoh, T.: *Space & Illusion in the Japanese Garden,* (1973) Weatherhill/Tankosha, New York, Tokyo & Kyoto, 4. ed. 1983 (jap. ed. 1965).

Itoh, T. & Futagawa, Y.: *The Elegant Japanese House, Traditional Sukiya Architecture,* (1969) Weatherhill/Tankosha, New York, Tokyo & Kyoto, 3. ed. 1982 (jap. ed. 1967).

Izutsu, T. og Izutsu, T.: *The Theory of Beauty in the Classical Aesthetics of Japan,* Martinus Nijhoff Publishers, den Haag, Boston & London 1981.

Kane, D.R.: „The Epic of Tea: Tea Ceremony as the Myhological Journey of the Hero" in *Kyoto Journal* Winter 1987, pp. 12-22.

Kato, S: „The Hall of the Poetry of Immortals" in Rimer, T. et al.: *Shisendo. Hall of the Poetry of Immortals,* Weatherhill, Tokyo & New York 1991, pp. 111-136.

Kawashima, S.: „Midday Tea in the Urasenke Manner" in Sen, S. (Ed.): *Chanoyu. The Urasenke Tradition of Tea,* Weatherhill, New York & Tokyo 1988, pp. 120-141 (jap. ed. 1983).

Keane, M.P.: *Japanese Garden Design,* Charles E. Tuttle, Rutland, Vermont & Tokyo 1996.

Khanna, M.: *Yantra. The Tantric Symbol of Cosmic Unity,* (1979) Thames & Hudson, London 1994.

Kitahara, R.: „More Than Just An Encounter" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. XIV no. 1 1981, pp. 117-22.

Kobori, N.S.: „Zen and the Art of Tea" in *Chanoyu Quarterly* 55 1988, pp. 7-12. Opr. in *The Middle Way* vol. XLVI no. 4 1972, pp. 148-52.

Kodansha Encyclopedia of Japan, Kodansha International, Tokyo & New York 1983.

Koga, K.: „*Utsushi.* The Aesthetics of Imitation" in *Chanoyu Quarterly* 67 1991, pp. 7-34.

Kohatsu, J.K.: (katalogtekster) in Shimizu, Y. (Ed.): *Japan. The Shaping of Daimyo Culture,* Thames & Hudson, London 1989.

Kuitert, W.: *Themes, Scenes, and Taste in the History of Japanese Garden Art,* J.C. Gieben Publisher, Amsterdam 1988.

Kraft, K.: *Eloquent Zen. Daito and Early Japanese Zen,* (1992) University of Hawai'i Press, Honolulu, paperback ed. 1997.

Kraft, K.L.: „Muso Kokushi's Dialogues in a Dream. Selections" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. XIV no. 1 1981, pp. 75-93.

Kumakura, I.: „Kan'ei Culture and Chanoyu"

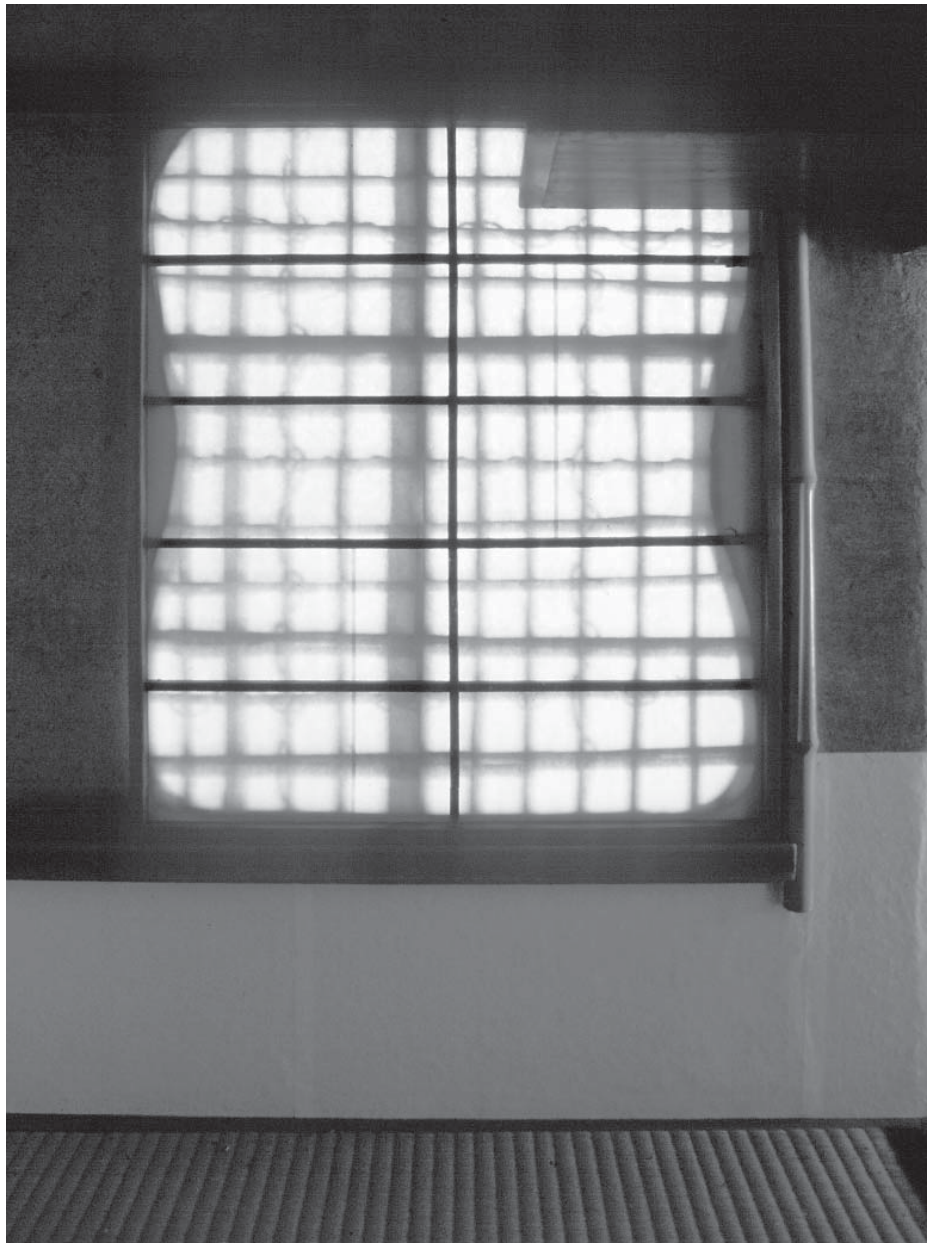

Shitaji-mado, der giver sidelys til daime-måtten i Shokin-teis soan-chashitsu, se også ill. p. 464

in Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 135-60.

Kumakura, I.: „Rikyu and the Birth of Nijiriguchi" in *Chanoyu Quarterly* 44 1985, pp. 41-46.

Kumakura, I.: „Sen no Rikyu: Inquiries into His Life and Tea" in Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 33-70.

Kurosawa, A.: *Ran. The original screenplay and storyboards of the Academy Award-winning film,* Shambhala, Boston & New York 1986.

Lidin, O.G.: *Japans Religioner,* Politikens Forlag, København 1985.

Lillehoj, E.: „The Early Kanamori Family and Tea" in *Chanoyu Quarterly* 77 1994, pp. 33-55.

Ludwig, T.M.: „Before Rikyu. Religious and Aesthetic Influences i the Early History of the Tea Ceremony" in *Monumenta Nipponica* vol. XXXVI no. 4 1981, pp. 367-90.

Ludwig, T.M.: „Chanoyu and Momoyama: Conflict and Transformation in Rikyu's Tea" in Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 71-100.

Marcus, Aa.: *Den blaa Drage,* (1941) Gyldendal, København, 3. ed. 1961.

Mittwer, G. (overs.): „Anecdotes About Sen Rikyu" in *Chanoyu Quarterly* 65 1991, pp. 43-51.

Miura, I. & Sasaki, R.F.: *Zen Dust. The History of the Koan and Koan Study in Rinzai (Lin-chi) Zen,* Hartcourt, Brace & World Inc., New York 1966.

Mizuo, H.: *Edo Painting: Sotatsu and Korin,* (1972) Weatherhill/Heibonsha, New York & Tokyo, 2. ed. 1978 (jap. ed. 1965).

Mizuo, H.: „A Portrait of Hon'ami Koetsu" in *Chanoyu Quarterly* 34 1983, pp. 21-52.

Mori, O.: *Japanese Gardens,* Asahi Shimbunsha, Tokyo 1960.

Mori, O.: *Kobori Enshu no sakuji,* (Et studie af Kobori Enshus arbejder) Nara National Research Institute of Cultural Properties 1966.

Mosher, Gouvenor: *Kyoto. A Contemplative Guide,* (1964) Charles E. Tuttle Co., Rutland, Vermont & Tokyo, 6. ed. 1983.

McMullin, N.: *Buddhism and the State in Sixteenth-Century Japan,* Princeton University Press, Princeton NJ 1984.

Murai, Y.: „A Biography of Rikyu" in *Chanoyu Quarterly* 61 1990, pp. 7-56.

Murai, Y.: „A Brief History of Tea in Japan" in Sen, S. (Ed.): *Chanoyu. The Urasenke Tradition of Tea,* Weatherhill, New York & Tokyo 1988, pp. 3-34 (jap. ed. 1983).

Murai, Y.: „The Development of *Chanoyu:* Before Rikyu" in Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 3-32.

Murai, Y.: „Furuta Oribe" in *Chanoyu Quarterly* 42 1985, pp. 24-47.

Murai, Y.: „Rikyu's Disciples" in *Chanoyu Quarterly* 66 1991, pp. 7-35.

Murata, J.: „The Karamon of Daitoku-ji" in *Japan Architect* 12/1963, pp. 75-83.

Murata, J.: „The Main Hall of the Shuon-an Temple" in *Japan Architect* 9/1962, pp. 76-81.

Müller, F.M.: „The larger Prajna-Paramita-Hrdya-sutra" in *Buddhist Mahayana Texts, Part II,* Delhi 1960, pp. 145-54.

Naito, A.: *Katsura. A Princely Retreat,* Kodansha International, Tokyo & New York 1977.

Shokin-teis største rum, set mod vestgavlen i lavt indfaldende eftermiddagslys. Udsigten, som frontalt har stor dybde (se ill. p. 375), forsvinder mod venstre ind i Ildflueslugtens tætnende mørke

Nakamura, S.: „Katagiri Sekishu and Korin-an" in *Chanoyu Quarterly* 23 1980, pp. 25-36.

Nakamura, S.: „Kobori Enshu and Mittan" in *Chanoyu Quarterly* 14 1975, pp. 7-19.

Nakamura, S.: „The Tea Rooms of Hosokawa Sansai" in *Chanoyu Quarterly* 18 1977, pp. 7-19.

Nakamura, T.: „Early History of the Teahouse. Part 1" in *Chanoyu Quarterly* 69 1992, pp. 7-32.

Nakamura, T.: „Early History of the Teahouse. Part 4" in *Chanoyu Quarterly* 72 1992, pp. 31-47.

Nakamura, T. (interviewet af Okamoto, K.): „Reconstructing the Taian Tearoom" in *Chanoyu Quarterly* 81 1995, pp. 29-56.

Nishi, K. & Hozumi, K.: *What is Japanese Architecture?* Kodansha International, Tokyo, New York & San Francisco 1983.

Nishibe, B.: „Zen Monks and the Formation of the Way of Tea" in *Chanoyu Quarterly* 28 1981, pp. 7-46.

Nishitani, K.: *Religion and Nothingness,* University of California Press, Berkeley, Los Angeles & London 1982.

Nitschke, G.: *The Architecture of the Japanese Garden, Right Angle and Natural Form,* Benedikt Taschen Verlag, Köln 1991.

Nitschke, G: „Ma: Place, Space and Void" in *Kyoto Journal,* no. 8 1988, pp. 33-39.

Nitschke, G: *From Shinto to Ando. Studies in Architectural Anthropology in Japan,* Academy Editions, Ernst & Sohn, London 1993.

Nitschke, G.: *The Silent Orgasm. From Transpersonal to Transparent Consciousness,* Benedikt Taschen Verlag, Köln 1995.

Nitschke, G.: svarbrev vedrørende *Raikyu-ji* og *Iro-tsuke-shoin,* 08.12. og 19.12. 1997.

Nosco, P. (Ed.): *Confucianism and Tokugawa Culture,* Princeton University Press, Princeton, NJ 1984.

Oishi, S.: „The Bakuhan System" in Nakane, C. & Oishi, S. (Eds.): *Tokugawa Japan. The Social and Economic Antecedents of Modern Japan,* University of Tokyo Press 1990, pp. 11-36.

Okakura, S.: *The Book of Tea,* (1906) Kodansha International, Tokyo, New York & London, 1. paperback ed. 1991.

Okamoto, S.: „Rikyu's Tearoom, the Taian at Myokian" in *Chanoyu Quarterly* 80 1994, pp. 7-37.

Okuda, N.: „The Temmoku Teabowl" in *Chanoyu Quarterly* 26 1981, pp. 7-32.

Olson, C.: „The Zen Clown Ikkyu. A Cross-cultural Study of a Symbol of Disorder" in *Journal of Dharma* 13 1988, pp. 147-63.

Omori, K.: „The Reliquary Hall of the Enkaku-ji" in *Japan Architect* 5/1964, pp. 83-90.

Omori, K.: „The Ryogin-an Hojo of the Tofuku-ji" in *Japan Architect* 4/1964, pp. 83-90.

Ooms, H.: „Neo-confucianism and the Formation of Early Tokugawa Ideology: Contours of a Problem" in Nosco, P. (Ed.): *Confucianism and Tokugawa Culture,* Princeton University Press, Princeton, NJ 1984, pp. 27-61.

Ooms, H.: *Tokugawa Ideology. Early Constructs, 1570-1680,* Princeton University Press, Princeton NJ 1985.

Pallis, T.: „Mary Farkas, ed., *The Zen Eye: Collected Talks by Sokei-an"* (boganmeldelse) in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. XXIX no. 2 1996, pp. 291-97.

Pallis, T.: *Zen. Træning og tradition,* Borgen, København 1990.

Pilgrim, R.B.: „*Ma.* A Cultural Paradigm" in *Chanoyu Quarterly* 46 1986, pp. 32-53.

Pirsig, R.M.: *Zen and the Art of Motorcycle Maintenance,* (1981) Transworld Publishers, London 1974.

Ponsonby-Fane, R.A.B.: *Kyoto, The Old Capital of Japan,* (1956) The Ponsonby Memorial Society, Kyoto, rev. ed. 1966 (opr. ed. 1931).

Rimer, T.: „Ishikawa Jozan" in Rimer, T. et al.: *Shisendo. Hall of the Poetry of Immortals,* Weatherhill, Tokyo & New York 1991, pp. 3-26.

Rimer, T. et al.: *Shisendo. Hall of the Poetry of Immortals,* Weatherhill, Tokyo & New York 1991.

Sanford, J.H.: „Mandalas of the Heart. Two Prose Works by Ikkyu Sojun" in *Monumenta Nipponica* vol. XXXV no. 3 1980, pp. 273-298.

Sanford, J.H.: *Zen-Man Ikkyu,* Scholars Press, Chico California 1981.

Sasaki, R.F.: „The History of the Koan in Rinzai (Lin-chi) Zen" in Miura, I. & Sasaki, R.F.: *Zen Dust. The History of the Koan and Koan Study in Rinzai (Lin-chi) Zen,* Hartcourt, Brace & World Inc., New York 1966.

Sato, K.: *The Zen Life,* (1972) Weatherhill/Tankosha, New York, Tokyo & Kyoto, 2. paperback ed. 1984 (jap. ed. 1966).

Saunders, E.D.: *Mudra. A Study of Symbolic Gestures in Japanese Buddhist Sculptures,* (1960) Princeton University Press, Princeton NJ, paperback ed. 1985.

Seckel, D.: „Buddhist Temple Names in Japan" in *Monumenta Nipponica* vol. XXXX no. 4 1985, pp. 359-86.

„Selections from the Lao-Tzu (or Tao-te Ching)" in de Bary, Wm. T. et al. (Eds.): *Sources of Chinese Tradition, vol. 1,* (1960) Columbia University Press, New York & London, 4. ed. 1967, pp. 51-66.

Sen, S. (Ed.): *Chanoyu. The Urasenke Tradition of Tea,* Weatherhill, New York & Tokyo 1988 (jap. ed. 1983).

Sen, S.: „Christianity and Chanoyu" in *Chanoyu Quarterly* 66 1991, pp. 5-6.

Sen, S.: „Lives of the Urasenke Grand Masters" in Sen, S. (Ed.): *Chanoyu. The Urasenke Tradition of Tea,* Weatherhill, New York & Tokyo 1988, pp. 35-51 (jap. ed. 1983).

Sen, S., Murata, J. & Kitamura, D.: *Chashitsu. The Original Drawings and Photographic Illustrations of the Typical Japanese Tea Architectures and Gardens,* Tanko-Shinsha, Japan 1959.

Shigemori, K.: *The Japanese Courtyard Garden. Landscapes for Small Spaces,* (1981) Weatherhill, New York & Tokyo, 2. ed. 1983 (jap. ed. 1980).

Shigemori, K.: *Japanese Gardens. Islands of Serenity,* Japan Publications Inc., Tokyo 1971.

Shimao, S.: „The Stewards of Art in Muromachi Japan. Noami, Geiami and Soami" in *Chanoyu Quarterly* 84 1995, pp. 7-36.

Shimizu, Y. (Ed.): *Japan. The Shaping of Daimyo Culture,* Thames & Hudson, London 1989.

Stevens, J.: *Lust for Enlightenment. Buddhism and Sex,* Shambhala, Boston & London 1990.

Stevens, J.: *Three Zen Masters. Ikkyu, Hakuin, and Ryokan,* Kodansha International, Tokyo, New York & London 1993.

Stevens, J.: *Wild Ways. Zen Poems of Ikkyu,* Shambhala, Boston & London 1995.

Stiggstedt, M.: *Te som konst,* Östasiatiska Museet, Stockholm 1996.

Stryk, L.: „Preface" in Berg, S.: *Crow with No Mouth. Ikkyu, 15th Century Zen Master,* Copper Canyon Press, Port Townsend, Washington 1989, pp. 7-14.

Suzuki, D.T.: *Essays in Zen Buddhism, First Series,* Luzac & co. London 1927.

Suzuki, D.T.: *Essays in Zen Buddhism, Third Series,* Luzac & co. London 1934.

Suzuki, D.T.: *Manual of Zen Buddhism,*

Detalje af søjle i Shin-goten, den nyeste fløj i Katsura Rikyus shoin-bygning

(1950) Grove Press, New York 1960.

Suzuki, D.T.: *Zen and Japanese Culture,* (1959) Princeton University Press, New York 1973 (jap. ed. 1938, rev. v. overs.).

„Symposium: Japanese Zen, *Karaki Junzo & Osaka Koryu. Haga Koshiro, moderator*" in *The Eastern Buddhist n.s.* vol. X no. 2 1977, pp. 76-101.

Tanaka, S.: *The Tea Ceremony,* (1982) Kodansha International, Tokyo, New York & San Francisco 1973.

Tange, K.: „Creation in Present Day Architecture and the Japanese Tradition" (Forkortet udgave af artikel i *Shinkenchiku* 6/ 1956) in Boyd, R.: *Kenzo Tange,* George Braziller, New York & Prentice-Hall International, London 1962.

Tange, K.: „Tradition and Creation in Japanese Architecture" in Gropius, W., Tange, K. & Y. Ishimoto: *Katsura. Tradition and Creation in Japanese Architecture,* Yale University Press, New Haven 1960, pp. 14-36.

Tanikawa, T.: „The Esthetics of Chanoyu, Part 1" in *Chanoyu Quarterly* 23 1980, pp. 37-47.

Tanikawa, T.: „The Esthetics of Chanoyu, Part 2" in *Chanoyu Quarterly* 25 1980, pp. 7-21.

Tanikawa, T.: „The Esthetics of Chanoyu, Part 4" in *Chanoyu Quarterly* 27 1981, pp. 35-50.

Artikelserien „The Esthetics of Chanoyu" er en bearbejdet oversættelse af bogen *Cha no bigaku,* Tankosha 1977.

Taut, B.: *Houses and Peoples of Japan,* John Gifford Ltd., London 1938.

„Temae -Tea Procedure: *Shozumi (ro)*" in *Chanoyu Quarterly* 55 1988, pp. 50-64.

Thomson, B.: *A guide to the districts of Kyoto, Nara and Yamada,* Dai-Nippon Hotel, Kyoto 1911.

Treib, M.: „Modes of Formality: The Distilled Complexity of Japanese Design" in *Landscape Journal* vol. XII no. 1 1993, pp. 2-16.

Treib, M. & Herman, R.: *A Guide to the Gardens of Japan,* (1980) Shufunotomo, Tokyo, 2. ed. 1983.

Tsutsui, H: „The History of the Kaiseki Meal" in *Chanoyu Quarterly* 78 1994, pp. 7-46.

Tsutsui, H: „Like the flowers in the Field. Rikyu's Flowers for Tea" in *Chanoyu Quarterly* 41 1985, pp. 7-34.

Tsutsui, H: „Sen Sotan" in *Chanoyu Quarterly* 46 1986, pp. 7-31.

Tsutsui, H: „The Essence of Chanoyu Lies Precisely in What Isn't Chanoyu" in *Chanoyu Quarterly* 32 1982, pp. 58-61.

Usui, S.: *A Pilgrim's Guide to Forty-Six Temples,* Weatherhill, Tokyo & New York 1990.

Waddell, N. (overs. og intro): *The Essential Teachings of Master Hakuin. A Translation of the Sokku-roku Kaien-fusetsu,* Shambhala, Boston & London 1994.

Waley, P. (overs.): *Tale of Genji. A Novel in Six Parts by Lady Murasaki* (1935) George Allen & Unwin, London 1957.

Varley, P.: „Purity and Purification in the *Nampo Roku*" in *Chanoyu Quarterly* 48 1986, pp. 7-20.

Varley, P.: „*Chanoyu* from Genroku to Modern Times" in Varley, P. & Kumakura, I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989, pp. 161-94.

Varley, P. & Kumakura I. (Eds.): *Tea in Japan. Essays on the History of Chanoyu,* University of Hawaii Press, Honolulu 1989.

Watsky, A.M.: „Commerce, Politics, and Tea. The Career of Imai Sokyu" in *Monumenta Nipponica* vol. XXXXX no. 1 1995, pp. 47-65.

Watson, B.: *The Zen Teachings of Master Lin-chi. A Translation of the Lin-chi Lu,* Shambhala, Boston & London 1994.

Watts, A.: *Tao. The Watercourse Way,* Pantheon Books, New York 1975.

Weigl, G.C.: „The Reception of Chinese Painting Models in Muromachi Japan" in *Monumenta Nipponica* vol. XXXV no. 3 1980, pp. 258-72.

Wey, N: „The Zen 'Maple Tree' Painting of the Chishaku-in" in *Oriental Art* vol. XXIV no. 4 1978, pp. 433-444.

Yamasaki, M. (Ed.): *Process Architecture 25: Japan. Climate, Space and Concept,* Process Architecture, Tokyo 1981.

Yamasaki, T.: *Shingon. Japanese Esoteric Buddhism,* Shambhala, Boston & London 1988 (jap. eds. 1974 og 1981).

Yasuraoka, K.: „On the Arts as Ways: Kenko and Zeami" in *Chanoyu Quarterly* 31 1982, pp. 7-14.

Yokoyama, T.: „Fence and Gates" in Baba, S. (Ed.): *Katsura,* Shinkenchiku-sha, Tokyo 1983, pp. 100-05.

Yokoyama, T.: „Outer Rest Pavilion" in Baba, S. (Ed.): *Katsura,* Shinkenchiku-sha, Tokyo 1983, pp. 110-17.

Yoneda, S.: *Good Food from a Japanese Temple,* (1982) Kodansha International, Tokyo, New York & San Francisco, 2. ed. 1984.

Zen, Poems, Prayers, Sermons, Anecdotes, Interviews, Swallow/Ohio University Press, 2. ed. 1981.

ZenBase CD 1, (CD-rom database) IRIZ (International Research Institute for Zen Buddhism), Hanazono University, Kyoto 1995. IRIZ-databasen findes på: http//www.ijnet.or.jp/iriz/iriz/html/irizhome.htm

Samtale m. John McGee, Ura Senke, Kyoto, 07.07. 1995.

Samtale med Tim Pallis i København, 25.11. 1996.

Samtale i Shinju-an 18.11.1997 med deltagelse af Yamada Sobin, Hilary Adler Fenchel og Richard Steiner på baggrund af fremsendte spørgsmål.

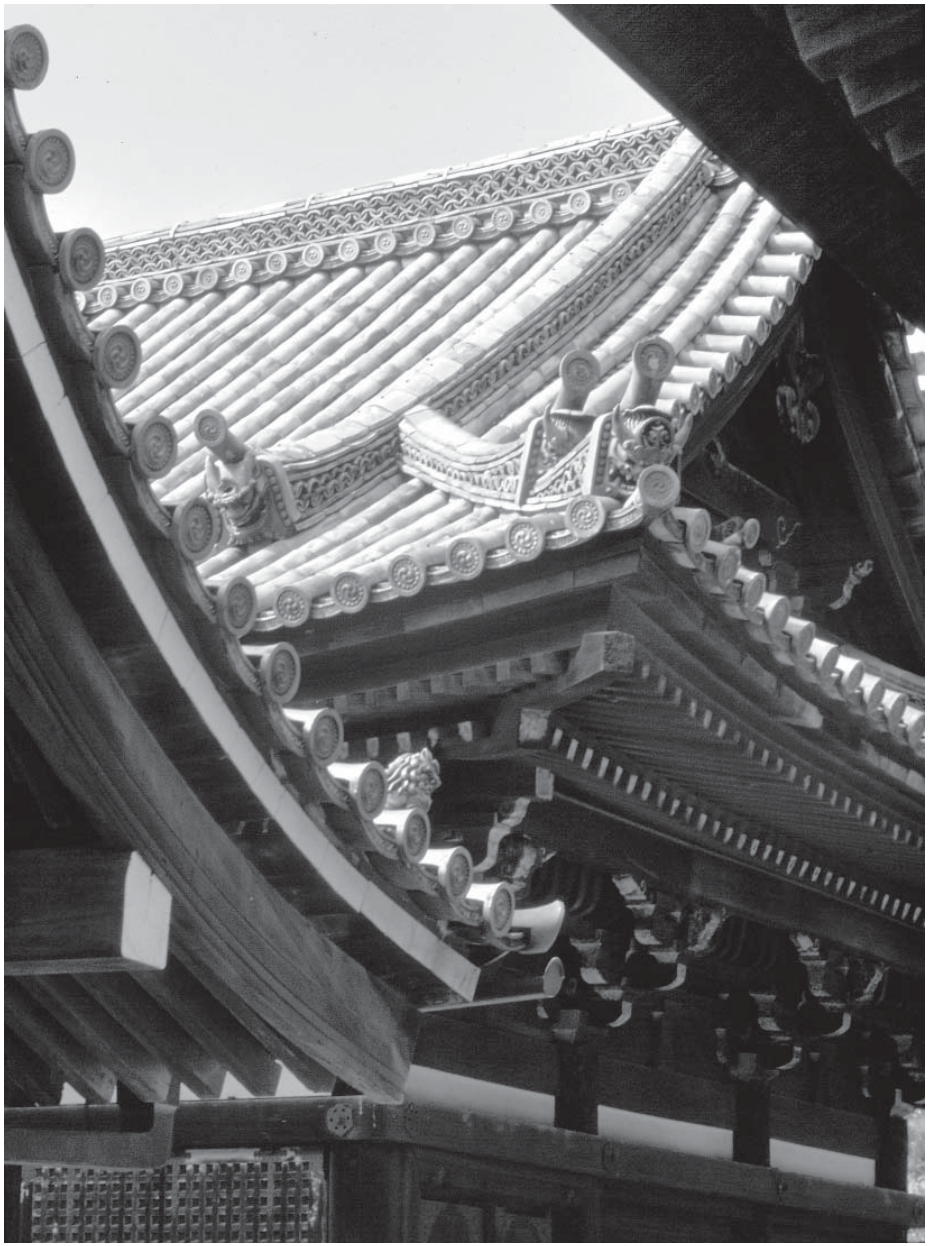

Trods de graciøst svungne linjer er tempel-arkitekturens tagvolumener ganske tunge. Først med te-æstetikken blev letheden en del af det japanske arkitekturudtryk

PERSONLISTE FOR SHINJU-AN CASE-STUDIET

I nedenstående liste er den kinesiske udtale af de kinesiske navne angivet i kursiv forud for den japanske version. Navnene er opført kronologisk efter fødeår. Hvor dette ikke er kendt, er der foretaget en skønsmæssig indplacering

Navne før år 0

Laotse (f. ca. 604 f.Kr.), der hersker dog en vis tvivl, om *Laotse* overhovedet har eksisteret
Shakyamuni Buddha (ca. 560-480 f.Kr.)
Kasyapa (?-??)
Kungfutse (557-479 f.Kr.)
Meng'tse (latin Mencius) (372-289 f. Kr.)

Navne fra år 0 til 1000

Wang Pi (226-249 e.Kr.)
Tao-sheng (ca. 360-434)
P'u-t'i-ta-mo, Bodhidharma (d. ca. 532)
Jiaozhou (?-??)
Tao Hsüan (595-667)
Hui-neng, Eno (638-713)
Yung-chia Hsuan-chüeh, Yoka Genkaku (665-713)
Ma-tsu Tao-i, Baso Doitsu (709-788)
Pai-chang Huai-hai, Hyakujo Ekai (720-817)
P'ang Chü-Shih, Ho Koji (8. årh.)
Kejser Kammu (737-806)
Niao K'o, kaldet Fuglerede (741-824)
Tien-t'ai Te-shao, Tenno Dogo (748-807)
Saicho (767-62)
Kuei-shan Ling-yu, Isan Reiyu (771-853)
Po Chü-i (772-846)
Kukai / Kobo Daishi (774-835)
Chao-chou Ts'ung-shen, Joshu Jushin (778-897)
Te-shan Hsüan-chien, Tokusan Senkan (780-865)
Hsiang-yen Chih-hsien, Kyogen Chikan (?)
Yang-shan Hui-chi, Kyozan Ejaku (807-883)
Yen-t'ou Ch'üan-huo, Ganto Zenkatsu (828-87)
Lin-chi I-hsüan, Rinzai Gigen (d. 866 / 867)
Nan-yüan Hui-yung, Nanin Egyo (d. 930)
Yang-ch'i Fang-hui, Yogi Hoe (992-1049)

1000-tallet

Yüan-wu K'o-ch'in, Engo Kokugon (1063-1135)
Ryonin (1073-1132)
Ta-hui Tsung-kao, Daie Soko (1089-1163)

1100-tallet

Mi-an Hsien-chieh, Mittan Kanketsu (1118-86)
Saigyo (1118-90)
Honen (1133-1212)
P'o-an Tsu-hsien, Hoan Sosen (1136-1211)
Sung-yüan Ch'ung-yüeh, Shogen Sugaku (1139-1209)
Eisai Zenji / Myoan Eisai (1141-1215)
Kamo no Chomei (1153-1216)
Fujiwara no Ietaka (1158-1237)
Fujiwara no Teika (1162-1241)
Shinran (1173-1263)
Hsü-t'ang Chih-yü, Kido Chigu (1185-1269)

1200-tallet

Dogen Zenji / Dogen Kigen (1200-53)
Mu-ch'i (d. 1269-74)
Nichiren (1222-82)
Daio Kokushi / Nampo Jomyo (1235-1308)
Ippen (1239-89)
Tsuo Kyoen (1257-1325)
Muso Kokushi / Muso Soseki (1275-1351)
Kanzan Egen (1277-1360)
Gen'e (1279-1350)
Daito Kokushi / Shuho Myocho (1282-1337)
Yoshida Kenko (1283-1350)
Kejser Go-Daigo (1288-1339)
Daien Kokushi / Tetto Giko (1295-1365/69)
Ryosen (1295-1369)
Kejser Hanazono (1297-1348)

1300-tallet

Ashikaga Takauji (1305-58)
Ashikaga Tadayoshi (1306-52)
Kosho (?-??)
Gongai Sochu (1315-90)
Kan'ami Kiyotsugo (1334-85)
Kaso Sodon (1352-1428)
Ashikaga Yoshimitsu (1358-1408)
Ken-o Soi (d. 1415)
Zeami Motokiyo (1363-1443)
Kejser Go-Komatsu (1377-1433)
Shogai Zenkan (d. 1447)
Yoso Soi (1379-1458)
Ashikaga Yoshimochi (1386-1428)
Ikkyu Sojun (1394-1481)
Noami (1397-1471)
Owa Sorin (?-??)

1400-tallet

Komparu Zenchiku (1405-68)
Kesso Shokyu (1416-1500)
Sesshu Toyo (1420-1506)
Murata Shuko (1422-1502)
Gio Jotei (1426-1506)
Hosokawa Masamoto (1430-73)
Geiami (1431-85)
Kano Masanobu (1434-1530)
Ashikaga Yoshimasa (1436-90)
Giten Gensho (?-??)
Soga Jasoku I / Bokkei (d. 1483)
Kejser Go-Tsuchimikado (1442-1500)
Sochin Joetsu (1442-1518)
Mori Shin (?-??)
Saiokuken Socho (1448-1532)
Bokusai / Motsurin Shoto (1451-92)
Bokushitsu Joboku (1451-95)
Komparu Zenpo (1454-1532)
Sanjonishi Sanetaka (1455-1537)
Saigaku Joha (?-??)
Shoko / Kengaku (?-??)
Choin / Furuichi Harima (1459-1508)
Soshu (?-??)
Soga Jasoku II / Sojo (?-??)
Senami (?-??)
Kogaku Shuko (1465-1548)
Soami (d. 1525)
Dairin Soto (1480-1568)

1500-tallet

Takeno Joo (1502-55)
Kitamuki Dochin (1502-62)
Shorei Shukin (1504-83)
Francisco Xavier (1506-52)
Raku / Tanaka Chojiro (1516-92)
Kejser Ogimachi (1517-93)
Nakarai Zuisoku (?-??)
Shogaku Jocho (?-??)
Imai Sokyu (1520-93)
Sen Rikyu (1522-91)
Kanamori Nagachika (1524-1608)
Shun'oku Soen (1529-1612)
Tsuda Sogyu (d. 1591)
Otomo Sorin (1530-87)
Kokei Sochin (1532-95)
Shimazu Yoshihisa (1533-1611)
Oda Nobunaga (1534-82)
Akechi Mitsuhide (d. 1582)

Vild natur, skabt gennem årtiers omhyggelig tildannelse, som her et fyrretræ fra haven ved Katsura Rikyu

Ashikaga Yoshiaki (1537-97)
Toyotomi Hideyoshi (1537-98)
Hasegawa Tohaku (1539-1616)
Toyotomi Hidenaga (1540-91)
Kobori Shinsuke Masatsugu (1540-1604)
Tokugawa Ieyasu (1542-1616)
Kano Eitoku (1543-90)
Furuta Oribe (1543-1615)
Yamanoue Soji (1544-90)
Nambo Sokei (ca. 1546-??)
Sen Shoan (1546-1614)
Sen Doan (1546-1617)
Sen Ogin (?-??)
Tsutsui Junkei (1549-84)
Prins Yokoin Sanehito (1552-88)
Takayama Ukon (1553-1615)
Oda Nobutada (1557-82)
Kanamori Yoshishige (1558-1615)
Gien (1558-1626)
Hon'ami Koetsu (1558-1637)
Tawaraya Sotatsu (?-??)
Ishida Mitsunari (1560-1600)
Raku Kichizaemon Jokei (1561-1635)
João Rodrigues (ca. 1561-1633)
Hosokawa Sansai (1563-1645)
Toyotomi Hidetsugu (1568-95)
Denso Shoin (d. 1627)
Suden (1569-1633)
Kejser Go-Yozei (1571-1617)
Takuan Soho (1573-1645)
Sen Sotan (1578-1658)
Prins Toshihito (1579-1629)
Tokugawa Hidetada (1579-1632)
Kobori Enshu (1579-1647)
Hayashi Razan (1583-1657)
Ishikawa Jozan (1583-1672)
Kanamori Sowa (1584-1656)
Ingen Ryuki (1592-1673)
Toyotomi Hideyori (1593-1614)
Sen Soshu (1593-1675)
Sen Sosetsu (d. 1652)
Kejser Gomizunoo (1596-1680)
lady Sen (1597-1666)
Tsuneko, Josho-in (d. 1669)
Nonomura Ninsei (?-??)
Kichibei Donyu / Nonko (1599-1656)

1600-tallet

Kano Tanyu (1602-74)
Shido Mu'nan (1603-1676)
Katagiri Sekishu (1605-73)
Kejserinde Tofukumon'in (1607-78)
Sen (Koshin) Sosa (1613-72)
Prins Noritada (1619-62)
Ofu (1619-62)
Prins Ryosho (1622-93)
Sen Senso (1622-97)
Kejserinde Meisho (1623-96)
Kejser Go-Sai (1637-85)
Tokugawa Ietsuna (1641-80)
Shoju Rojin / Dokyu Etan (1642-1721)
Prins Yasuhito (1643-65)
Tachibana Jitsuzan (1655-1708)
Hakuin Ekaku (1685-1768)

1700-tallet

Prins Yakahito (1703-67)
Kawakami Fuhaku (1716-1807)
Jiun Onko (1718-1804)
Jakuan Sotaku (?-??)
Matsudaira Fumai (1751-1818)

1800-tallet

Gengensai Seichu (1810-77)
Ii Naosuke (1815-60)
Prinsesse Sumiko (1828-81)
Bruno Taut (1880-1930)
Sasaki Sokei-an (1882-1945)
Hisamatsu Shin'ichi (1889-1980)
Ruth Fuller Sasaki (1892-1967)

1900-tallet

Kobori Nanrei Sohaku (1918-92)
Yamada Sobin (f. 1920)
Sen Soshitsu (f. 1923)
Soen Ozeki (f. 1932)

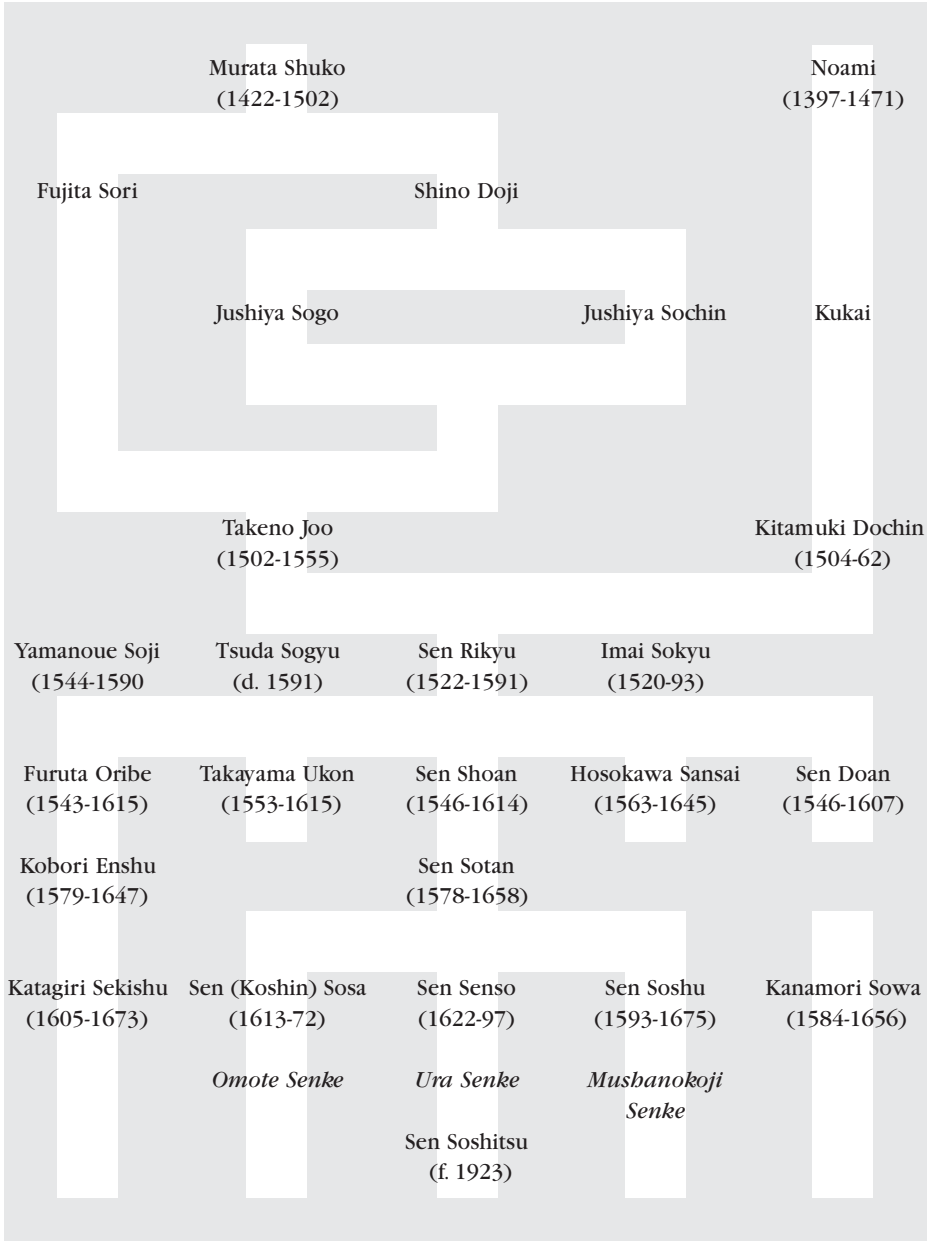

Diagram over lærer-elev-forholdet mellem te-mestre fra Sen Rikyu og bagud, samt de senere te-mestre, er nævnt i case-studiet om Shinju-an

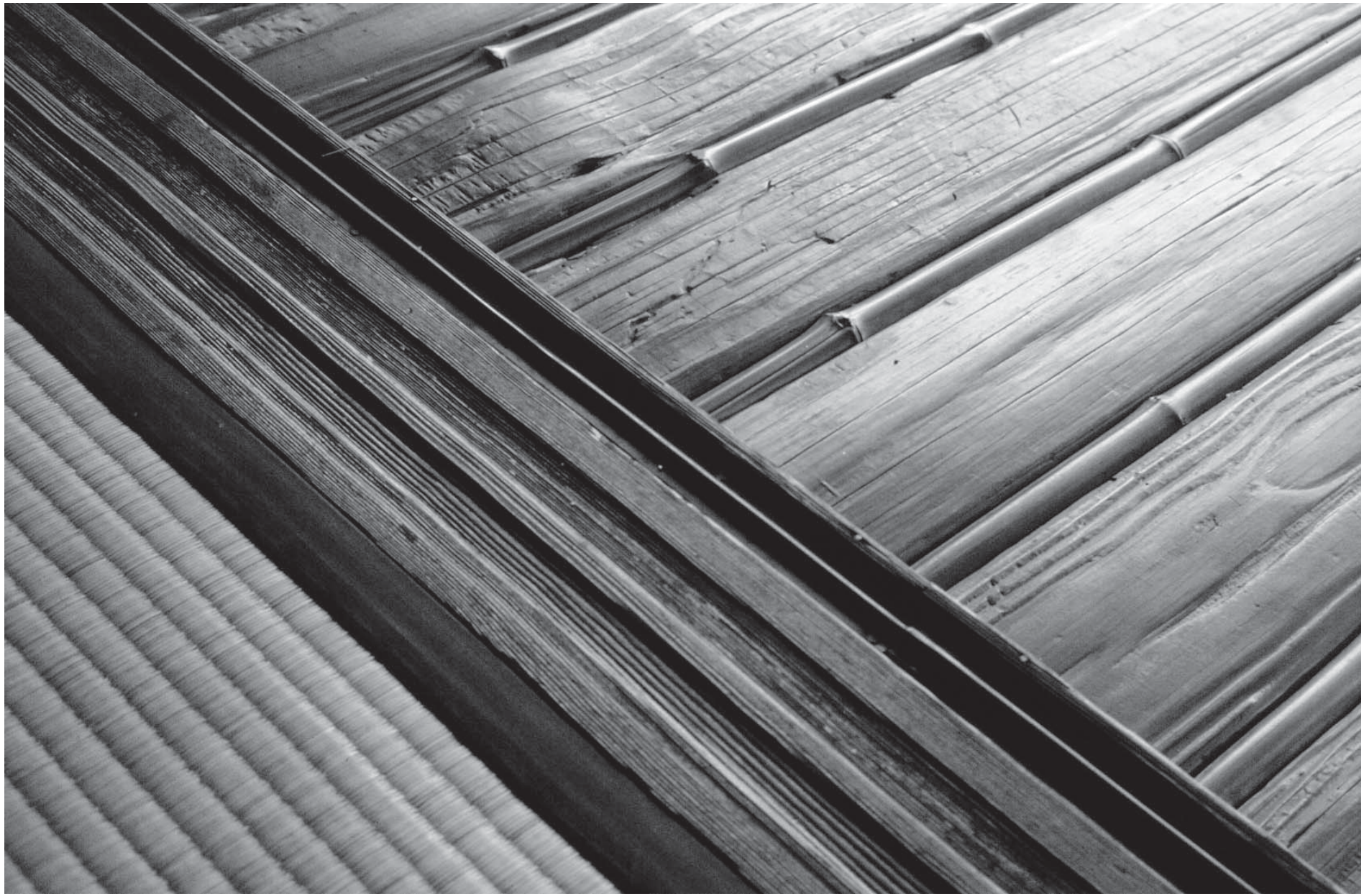

Toko-an: Detalje af overgangen mellem inde og ude med tatami-måtter, spor for shoji- og regnskodder og en terrasse-belægning, hvis brug af materialer er typisk for sukiya-arkitekturen

JAPANSKE ORD OG BEGREBER

action zen eller *living zen,* betegnelse for en zen, hvor tilstedeværelsen, det direkte levede og erfarede er betonet overfor det teologiske og det religiøst institutionelle.

Amida, buddhistisk *bodhisattva,* kommer af sanskrit, Amitabha, Det uendelige lys' Buddha.

Amida-buddhismen kom til Japan i 1100-tallet og 1200-tallet, repræsenteret ved *yuzu Nembutsu*-sekten, *jodo*-sekten, *jodo shin*-sekten og *ji*-sekten. *Amida-buddhismen* er med sin betoning af et liv i stadig bøn, af påkaldelse og hengivelse og sin centrale placering af begreber som tro og nåde umiddelbart den gren af buddhismen, som ligger nærmest et kristent trosliv. Hvor både zen-sekterne, de esoteriske sekter og sekterne forud for Amida-buddhismen (under ét kaldet Nara-buddhismen) var ganske elitære af tilsnit, havde Amida-sekterne med deres umiddelbart tilgængelige form en bred appel og blev derfor Japans folkebuddhisme.

-an, et suffiks, som angiver et mindre buddhistisk tempel.

ankoku-templer, 66 zen-templer oprettet ved Muromachi-periodens indstiftelse for at varetage sjæleplejen for de faldne i krigshandlingerne forud.

Ankoku-ji, Rinzai-zen-tempel ved Saga, nordøst for Kyoto, hvor Ikkyu blev placeret som 5-årig.

arhat, i *hinayana*-buddhismen en betegnelse for én, der har nået den fulde oplysthed. Se *bodhisattva*.

Aum Shinrikyo er en nyreligiøs bevægelse, som gjorde sig voldsomt bemærket med sine giftgasangreb i Japan i foråret 1995.

bancha, en simpel te af kviste og grovere teblade.

Baisen-an, en lille viftebutik i Kyoto, som Ikkyu i 1448 fik stillet til rådighed som tilholdssted.

baiu, direkte overs.: blomme-regn, den japanske regntid i juni-juli.

bodhisattva, i *mahayana*-buddhismen en skikkelse, der har nået endelig oplysning, men (til forskel fra *hinayana*-buddhismens *arhat*) af medfølelse for medmennesket lader sig genføde i denne verden indtil alle har nået oplysning.

bokuseki, tuschspor, betegnelse for de i te-ceremonien foretrukne hængerullebilleder med enkle, monokrome kalligrafier udført af zen-mestre.

bonsai, træ eller træagtig vækst holdt i dværgagtig vækst i potte.

Bosen, et te-rum med innovative sukiya-træk fra omkring 1636, skabt af Kobori Enshu ved zen-templet *Koho-an*.

bushi, kriger.

bushido, krigerens vej, en lydighedsskole, der primært gjorde mennesket til redskab for systemet.

Butsuden, Buddha-hallen, ceremoniel tempelhal, der i zen-templet findes placeret på den centrale hovedakse.

cha, te.

cha awase, te-konkurrencer, te-selskaber fra Muromachi-tiden, hvor man konkurrerede om fornemme varer og kunstskatte ved at gætte fra hvilken plantage, teen stammede.

Cha zen do-ichimi, et værk om zen-te, der udkom i 1715, men tilskrives Rikyus sønnesøn, Sen Sotan (1578-1658).

cha-dogu betegner redskaber for teens vej og præciserer, i en tid, hvor ordet *dogu* bruges i flæng om et hvilket som helst redskab, at der i den oprindelige betydning af ordet er tale om redskaber for teens vej.

chabana, direkte overs.: te-blomster, blomsterarrangement beregnet for *wabi*-te-ceremonien.

chado eller *sado,* teens vej.

chaire, lille beholder til te-pulver, oftest i keramisk materiale.

chaji, kort form for te-ceremoni.

chajin, et menneske, som går teens vej.

chakai, en fuld te-ceremoni, der varer omkring 4 timer. Findes i forskellige former.

chakra, ifølge den indiske tradition har kroppen syv energicentre, kaldet *chakraer.*

Chang'an var, med let varierende placeringer nær det nuværende Xian, hovedstad i først det vestlige Han-dynasti (206 f.Kr.- 24 e.Kr.), siden i Sui-dynastiet (589-618) og T'ang-dynastiet (618-907). Se Hinaya note 79.

chanoyu, direkte overs.: varmt vand for te, te-ceremoni [ofte med betydningen: i overensstemmelse med teens vej].

Chanoyu ichie shu, et værk af te-mesteren Ii Naosuke (1815-1860) om i te-ceremonien at mestre *ichigo ichie,* one lifetime, one meeting.

chasen, et lille piskeris i bambus, bruges i te-ceremonien til at piske te-pulveret i det varme vand.

Chawa shigetsu shu, Te-fortællinger, der peger på månen, berømt te-værk.

chawan, betegnelse for den skål, man drikker te af i te-ceremonien.

chigaidana, dekorativt hyldearrangement i *shoin*-arkitekturen, ses oftest i forbindelse med *tokonoma* og *tsuke-shoin.*

Chikurin-tei, Bambuslund-pavillonen, te-pavillon ved *Katsura Rikyu,* som vides at have eksisteret i 1600-tallet, men idag er borte.

chinzo, en officiel portræt-genre, som zen-mestre ofte blev foreviget i.

Chishaku-in, shingon-buddhistisk tempel øst for Kyoto, grundlagt ca. 1598.

chiso, land-fysiognomi, er sammen med *kaso* en japansk betegnelse for *feng-shui,* kinesisk geomantik.

Choandoki er en samling af anekdoter og overleveringer om te-ceremoni, som blev udgivet i 1640.

Chokushi-mon, Det kejserlige Sendebuds portal, står sydligst på Daitoku-jis hovedakse, en gave fra kejserinde Meisho (1623-96) fra omkring 1640. Oprindelig i 1597 en gave fra Toyotomi Hideyoshi (1537-98) til kejserpaladset.

chozubachi, hånd-vandbassin, betegner den største sten i *tsukubai. Chozubachi* har en vandfyldt hulhed eller udhuling i toppen, hvorfra man med en *shaku,* bambusøse, tager vand til rituel renselse af hænder og mund.

chudan, det mellemste gulvniveau i rum med tre gulvniveauer.

Chu-mon, Midter-portalen, portal umiddelbart før indgangen til *Katsura Rikyus* hovedbygning.

Chu-shoin, Den midterste shoin, ved *Katsura Rikyu,* opført omkring 1641.

Daifuku-ji, et shingon-buddhistisk tempel nær Nara.

Daiichi-ji, Rinzai-zen-tempel i Shiga-provinsen, hvis klippede have ofte sættes i forbindelse med Kobori Enshu (1579-1647).

Daikon, det japanske navn for kinaradise.

daime-måtten eller *daime-datami* er en trekvart tatami-måtte - i te-rummet ofte den måtte, hvorfra te-mesteren forbereder teen.

daimyo, en betegnelse for en landbesiddende fyrste.

Daisen-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* grundlagt ca. 1509.

daisu, et lille møbel særligt indrettet til redskaber for te-ceremonien.

daisuzoku, uden tilknytning, fri af bånd. Hisamatsu Shin'ichis sjette karakteristikon.

Daitoku-ji, stort Rinzai-zen-tempel i Kyoto, grundlagt af Daito Kokushi (1282-1337) omkring 1325.

Daitoku-ji Hojo, hovedtemplet ved zen-templet *Daitoku-ji*.

Daiyu-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført til minde for Kaso Sodon (1352-1428) i 1439.

dajo daijin, en titel, der modsvarer statsminister.

dento, tradition, f. eks. er Shinju-ans *dento* baseret på Ikkyus *yuikai,* (hans) sidste meddelelse til sine disciple.

-dera, suffiks-form af *tera,* tempel, som angiver et større buddhistisk tempel.

dharma er i buddhistisk sprogbrug en meget kompleks glose med mange forskelligartede anvendelser. Den kommer af sanskrit og betegner universets religiøse lovmæssighed. *Dharma* kan også betegne den samlede buddhistiske litteratur (i betydningen de hellige skrifter) eller som i zen betegne den lære, en discipel modtager af sin mester. Den discipel, som når satori, har modtaget sin mesters fulde *dharma* og betegnes som *dharma-arving.* Zen lever i og med disse *dharmalinjers* fortsatte videreførelse.

dharma-arving, i zen-buddhismen en discipel, der efter opnåelse af fuld oplysthed viderefører *dharmaen.*

dharma-linje, i zen-buddhismen den kæde af mester-discipel-relationer helt tilbage til den historiske Buddha, hvorigennem den buddhistiske lære er videregivet.

dhyana, sanskrit for meditation.

dogu betyder redskaber for vejen. Oprindelig betegnede *dogu* redskaber for buddhistiske ceremonier, men kom siden til at betegne samuraiens udrustning og dermed naturligt også til siden at betegne te-ceremoniens redskaber. *Dogu* bruges idag i flæng om alle redskaber.

dozo, værsgo.

Edo, Japans hovedstad i Edo-perioden (1603-1868), det nuværende Tokyo.

Edo-senke, en gren af Sen-familiens te-skoler, som åbnede i Tokyo (Edo) i den sene Edo-periode (1603-1868).

Enryaku-ji, tendai-sektens hovedtempel på toppen af Kyotos skytsbjerg, *Hiei-san,* grundlagt i 785 af tendai-buddhismen indstifter, Saicho (767-822). *Enryaku-ji* udviklede sig i middelalderen til en omfattende tempelby, men blev i 1571 totalt destrueret af Oda Nobunaga.

Eihei-ji, Soto-zen-sektens hovedtempel, grundlagt af Dogen Zenji i Fukuis bjerge i 1244.

esoterisk buddhisme kom til Japan i begyndelsen af 800-tallet i form af *tendai*-sekten og *shingon*-sekten.

fa-hua, en keramik-tradition fra det østlige Kina, som foregriber raku-keramikken.

fang, en betegnelse for de kvarterer, kinesiske hovedstæder som Chang'an var underdelt i.

feng-shui, direkte overs.: vind-vand (japansk: *kaso,* hus-fysiognomi (samme skrifttegn som i *feng-shui*), samt *chiso,* landfysiognomi). Den kinesiske betegnelse for geomantik, en tradition for lokalisering og rumlig organisering, hvor hver retning - afspejlende et cyklisk-dynamisk forhold mellem *yin* og *yang* - er tillagt forskellige kvaliteter.

Fuji-san, omtaleform af *Fuji-yama,* japanernes 3.774 m høje hellige bjerg.

Fuji-san, navnet på en raku-skål af Hon'ami Koetsu (1558-1637). Ud over at være navnet på japanernes hellige bjerg kan *Fuji-san* læses i betydningen, ikke to af én slags.

fukinsei, asymmetri. Hisamatsu Shin'ichis fjerde karakteristikon.

furi, et objekts form og udseende.

furyu, at flyde med vinden, et meget bredt defineret eksistentielt æstetisk begreb. Se Shinju-an note 561.

Fushin-an, Uvishedens hytte, 3¾ måttes soan-chashitsu ved *Omote Senke* skabt i 1646 af Sen Sosa (1613-72). Te-pavillonen *Fushin-an* på billederne pp. 272-74 er en rekonstruktion fra 1913.

fusuma, indvendige skydedøre beklædt med ikke-translucent papir på begge sider, ofte udsmykket med tuschmalerier.

gassho-position, en håndstilling, der bl.a. bruges under *sutra-recitation,* hvor fingre og håndflader holdes mod hinanden med fingerspidserne opad.

gedan, det laveste gulvniveau i rum med flere gulvniveauer.

geino, en term for kunst i bred betydning af menneskelig aktivitet, formåen eller evne.

Geppa-ro, Måne-blomme-pavillonen, te-pavillon fra 1640erne ved *Katsura Rikyu*.

Ginkaku-ji, Sølvpavillon-templet, grundlagt som villa af Ashikaga Yoshimasa (1435-1490) omkring 1480 og senere konverteret til zen-tempel.

Gion, et af Kyotos berømte geisha-kvarterer, som ligger umiddelbart øst for Kamogawa-floden.

gokan no ge, fem refleksioner, en bordbøn, der bruges i japanske templer.

gonin-gumi, direkte overs.: femmands-gruppe, hvor *go* betyder fem, *nin* betyder menneske og *kumi* betyder firma eller gruppe. Betegnelse for en enhed af nabo- og genbofamilier, som i Edo-perioden juridisk set var gjort kollektivt ansvarlig.

-gonomi, suffiks afledt af *konomi,* angiver en valgets kreativitet. F.eks. betegner Oribe-*gonomi* og Rikyu-*gonomi* æstetiske udtryk efter Oribes og Rikyus æstetiske præferencer.

gozan, direkte overs.: fem bjerge. Gennem Muromachi-perioden (1336-1568) var flere tusinde Rinzai-zen-templer indordnet i et hierarki kaldet *gozan*-systemet, hvoraf de øverste betegnedes *gozan*-templer.

gyo, det semiformelle i tripolen *shin, gyo* og *so.*

Gyokurin-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1598.

Hasso-no-seki, Otte-vindues-rummet, direkte overs.: Otte-af-[bygningsåbninger]-te-rum, et te-rum af Kobori Enshu ved zen-templet Konchi-in, opført omkring 1627.

hatto, det (zen-)buddhistiske tempels doktrin- eller dharmahal.

Heian-kyo, byen Kyotos navn i Heian-perioden (794-1192).

Heijo, det nuværende Nara, Japans hovedstad i årene 710-784.

Hiei-san, Kyotos skytsbjerg, hæver sig beskyttende nordøst for byen.

Higashijin, Den østlige Lejr, betegner det område i det østlige Kyoto, hvor den ene af to stridende hærfraktioner under Onin-

krigene (1467-77) havde hovedkvarter.

Higashi-yama, De østlige Bjerge, bjergene øst for byen Kyoto.

hinayana, det lille fartøj, (til forskel fra *mahayana*) en betegnelse for den gren af buddhismen, som forblev i Indien og bredte sig sydøstligt til Burma, Laos, Thailand og Cambodja.

hinoki, japansk cypres (chamaecyparis obtusa), en træsort med stor modstandskraft overfor råd og svamp, hvorfor den oftest anvendes ubehandlet.

hishaku, en lille bøjet spatel i bambus, der bruges til i te-ceremonien til at tage *macha,* den pulveriserede grønne te.

hira-hata betegner væve, der kan betjenes af én person.

Hjerte-sutraen, på japansk kaldet *Hannya Haramita Shin-gyo,* hedder på sanskrit Prajnaparamitayai, Perfection of Wisdom, eller Hrdaya-sutra, Hjerte-sutraen.

hogo, dharma-taler, en betegnelse for en række ceremonielle tekster.

Honen-in, jodo-buddhistisk tempel, opført i begyndelsen af 1600-tallet.

hojo, betegnelse for tempelhal, oprindelig abbedens kvarter.

hondo, hovedhallen i et tempelkompleks.

Honno-ji, det tempel i Kyoto, hvor Oda Nobunaga i 1582 blev lokket i baghold og blev tvunget til at tage sit liv.

Honshu, den største af de japanske øer, med Kyoto, Nara, Tokyo etc.

honzen ryori er en gammel betegnelse for overklassens køkken.

hotoke, buddhistisk betegnelse for gud og Buddha.

hyakusenman, direkte overs.: hundrede-tusinde-titusinder, en term brugt om de talløse regler, *kanewari,* der omgærdede Muromachi-tidens adspredelses-te-kultur.

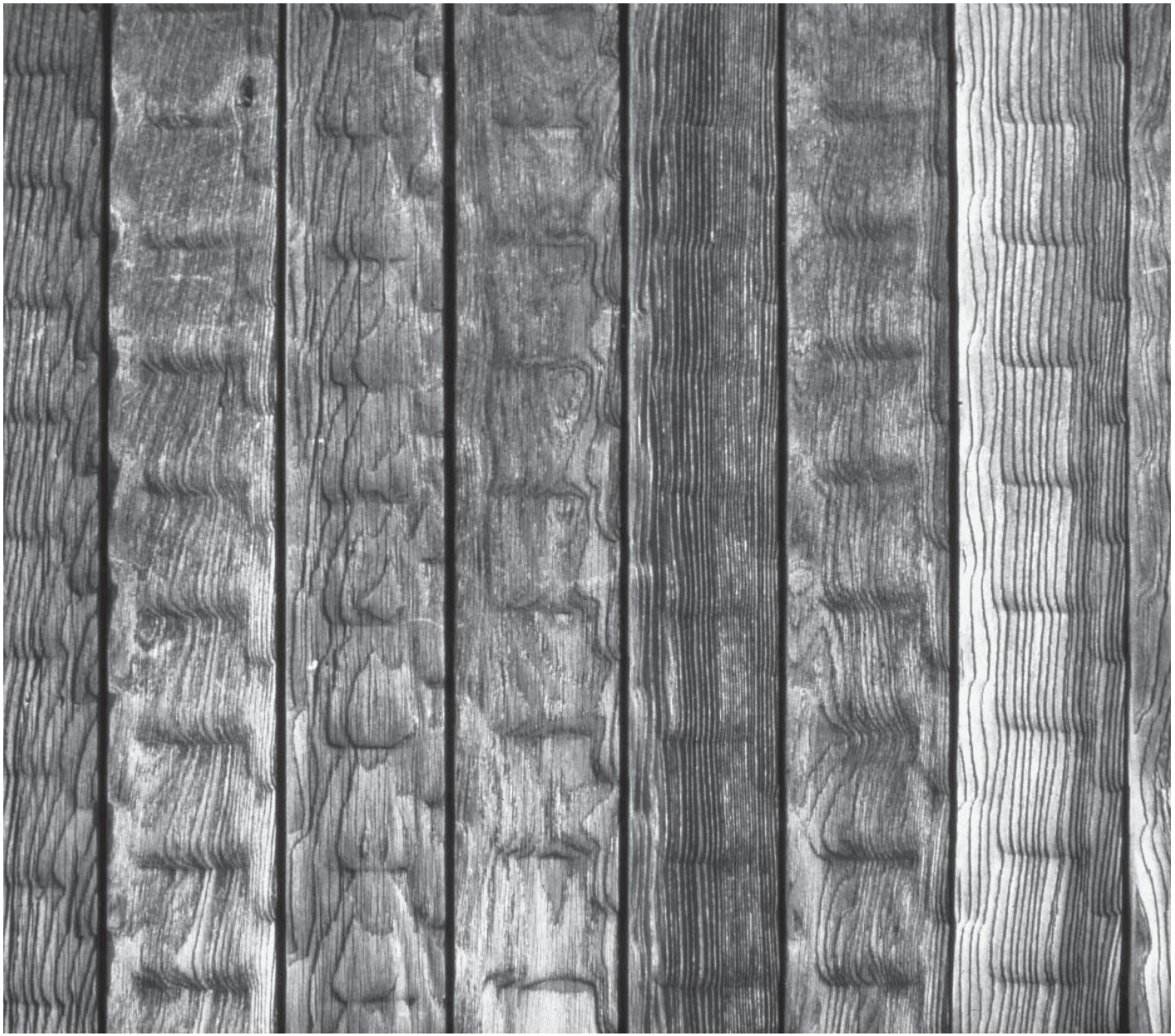

Dørplade i en sukiya-portal præget med stiliserede øksehug

I Ching, Forvandlingernes bog, en gammel kinesisk visdoms- og orakelbog, hvis samling noget tvivlsomt tilskrives Kungfutse.

ichigo ichie, ét liv ét møde, en retning indenfor te-ceremonien, som understreger den fulde tilstedeværelse i nuet.

Ida og *Pingala,* (i indisk yoga) to komplementære energistrømme, der står som en svingningsstreng i kroppen, hvor *Ida* repræsenterer det reflektive, månen, mens *Pingala* repræsenterer det aktive, solen.

Ido-skåle, te-skåle af koreansk oprindelse.

ie betyder hus eller husholdning, og *ie* var en grundpille i Edo-periodens (1603-1868) samfund.

iemoto, betegnelse for husets og familiens overhovede.

ikebana, blomsterarrangement.

ikedori, at indfange eller indramme en udsigt i live, et ældre japansk ord for *shakkei*.

Ikkyu nempu, affattet af Bokusai, Shinju-ans første abbed, er Ikkyus officielle biografi. Se Shinju-an note 129.

Ikkyu-ji, almindeligt brugt navn for zen-templet *Shuon-an* ved Takagi, syd for Kyoto, grundlagt i 1288 af Daio Kokushi (1235-1309) som *Myosho-ji*. Ikkyu og hans følge slog sig ned her omkring 1450.

imayaki, ny keramik, betegnelse brugt om raku-keramik før raku-navnet var etableret.

-in, et suffiks, som angiver et mindre buddhistisk tempel.

inaka-ma er et i forhold til *kyo-ma* ældre modulsystem, hvor modullinjerne går igennem søjlerne, og søjlestrukturen definerer et grid uafhængig af søjle- og vægtykkelser. Se pp. 377.

inka, certifikat for satori.

Iro-tsuke-shoin, Den farvede (eller patinerede) shoin, et 18 måtter stort rum opført af Sen Rikyu ved *Jurakudai. Iro-tsuke-shoin* betragtes med sin syntese af de små terums *wabi*-idealer og *shoin*-arkitekturen som sukiya-arkitekturens begyndelse.

ishi-doro, stenlampe.

Ishiyama-dera, shingon-buddhistisk tempel ved Otsu, grundlagt i 749 som kegon-buddhistisk tempel.

-ji, et suffiks, som angiver et større buddhistisk tempel.

ji-sekten, grundlagt af Ippen (1239-89), en af de Amida-buddhistiske sekter.

-jidai, et suffiks, som betegner en dynastisk periode, f.eks. *Muromachi-jidai, Momoyama-jidai* og *Edo-jidai*.

jigoku-træning, helvedestræning.

jikijitsu, betegnelse for lederen af *zendoen,* det japanske zen-klosters meditationshal.

jissatsu, ti templer, betegnelse for næsthøjeste tempel-rang indenfor *Gozan*-systemet.

jodan, det højeste gulvniveau i rum med flere gulvniveauer.

jodo-sekten, grundlagt af Honen (1133-1212), en af de Amida-buddhistiske sekter.

jodo shin-sekten, grundlagt af Shinran (1173-1263), en af de Amida-buddhistiske sekter.

Joju-in, subtempel ved *Kiyomizu-dera,* tilhører hosso-buddhismen.

jomon-kulturen, dels en betegnelse for en præhistorisk jæger-samler kultur, dels en periodeangivelse, ca. 10.000 - 300 f.Kr.

Juko-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1565.

Juo, navnet på en raku-skål af Hon'ami Koetsu (1558-1637).

Juraku, stor og berømt tekstilvirksomhed i Nishijin.

Jurakudai, borg og palads syd for Kyoto opført af Hideyoshi i 1587.

Kadoya, en 6-måtters bygning fra 1502 af Sanjonishi Sanetaka (1455-1537) med tidlige ansatser til sukiya-stilen.

Kaiko-no-Yashiro, shinto-helligdom i Kyoto for vævere og farvere, hvor farve-ceremonien, *senshoku-do,* hvert år i juli afholder renselsesceremoni.

kaisaku, en stok, som *roshien* har under sin ledelse af meditationen i *zendoen.*

kaizan, at åbne bjerget, at indvie et tempel. Den abbed, der grundlægger eller invier et tempel, gør *kaizan* og omtales for eftertiden som *kai-san.*

kaiseki er en betegnelse for det måltid, der serveredes ved te-ceremonien. Det udviklede sig i feltet mellem overklassens *honzen ryori*-køkken og den buddhistiske klostertraditions vegetariske *shojin ryori*-køkken.

kaiyu, promenade-havetype populær fra begyndelsen af Edo-perioden (1603-1868).

kakedo, tynde træskodder, nogle gange kaldt regnvejrsskodder, som bruges som beskyttelse foran *shoji, shitaji-mado* og *renji-mado* og kan lukke en bygning fuldstændigt for natten, for dårligt vejr eller i perioder, hvor bygningen ikke bruges.

kakemono, billedrulle, anvendes hængende i *tokonomaen*.

kami, shintoistisk betegnelse for guder eller ånder, som udover i templerne findes mange steder i naturen, i bjerge, sten, træer osv.

Kamigamo Shake-machi, en fredet bebyggelse i tilslutning til shinto-helligdommen Kamigamo Jinja.

kamikaze, gudernes vind, betegnelse for selvmordspiloter under 2. verdenskrig.

Kamogawa er navnet på den flod, der løber langs det gamle Kyotos østside (*-kawa* og *-gawa* betyder flod).

kampaku, en titel af regent.

kanewari, en betegnelse for regelsættet i Muromachi-tidens adspredelses-te-kultur.

kanmon, en økonomisk enhed, som nogenlunde modsvarer enheden *koku* - den mængde ris, der går til at brødføde en person i et år.

kanna zen, introspecting-the-koan Zen, karakteristik af den zen-praksis, der (til forskel fra *mokusho zen*) praktiseres indenfor Rinzai-sekten.

Kannon (kinesisk Kuan-yin), en *bodhisattva,* der repræsenterer et meget feminint aspekt af Buddha og i Kina og Japan ofte afbildes som en kvinde. *Kannon* er i buddhismen medlidenhedens og medfølelsens skikkelse og fik en central plads i den japanske folke-buddhisme, som den udfoldede sig i Amida-sekterne. Tidligere blev *Kannon* efter indisk tradition ofte afbildet med tusinde arme og elleve hoveder.

Kano-skolen grundlagdes af Kano Masanobu (1434-1530). Den blev i de følgende århundreder toneangivende særlig indenfor verdslige udsmykningsopgaver.

kanso, enkelhed. Hisamatsu Shin'ichis anden karakteristikon.

Kan'un-tei, Den kølige Skys pavillon - et te-rum i *kirei-sabi*-æstetik ved *Ura Senke* opført af Sen Sotan (1578-1658).

kara- er et præfiks, som angiver kinesisk oprindelse.

karakami, kinesisk papir, et betegnelse for det papir, som ofte tapetseres på det nederste af te-rummenes vægge.

Kara-mon eller *Higurashi-mon,* en portal, der i 1887 blev placeret i Daitoku-ji Hojos sydmur. Den stammer oprindelig fra Hideyoshis palads *Jurakudai.*

kara-yo, en betegnelse for den arkitektoniske stil, der fulgte med zen-buddhismen fra Kina til Japan.

karakumi betegner et tekstil vævet i brikvævsteknikker af kinesisk oprindelse.

karaori, kinesisk tekstil, silkebrokade, en fællesbetegnelse for silkevæveteknikker fra det kinesiske Ming-dynasti (1368-1644).

kare sansui betegner den tørre bjerg-vand-have, Muromachi-periodens (1336-1568) typiske zen-have i sten og grus uden eller med kun yderst sparsom anvendelse af plantemateriale.

karma, en universel lov om årsag-virkning, der spænder ud over det enkelte liv.

kaso, hus-fysiognomi, japansk for *feng-shui,* kinesisk geomantik.

kata, det formmæssige (i te-ceremoni, ikebana osv.).

katana-kake, en særlig hylde, hvor man efterlader sine våben, umiddelbart inden man entrer te-rummet.

Katsura Rikyu, Villaen ved Katsura, landsted opbygget af Hajijo-prinserne fra ca. 1620 til 1665. Se pp. 354 ff.

Katsuro-an, Ikkyus tilholdssted i Kyoto fra 1451.

kendo, sværdets vej, idag udøvet med bambusstokke.

Kennin-ji, Japans første zen-tempel, opført i 1202 af Eisai (1141-1215), der bragte Rinzai-zen til Japan.

kimono, den traditionelle japanske klædedragt, findes i et stor antal varianter, hvad form og materialer angår. Gennemgående er den fremstillet af smalle lodrette stofbaner, åben fortil og lukket med en *obi* - et mavebælte, som særlig ved kvindekimonoen har stor bredde og får central betydning for beklædningens samlede udtryk.

kinhin, gående zen, en meditationsform, som praktiseres gående.

Kinkaku-ji, Guldpavillon-templet, grundlagt som villa af Yoshimitsu Ashikaga (1358-1409) i ca. 1395 og senere konverteret til zen-tempel.

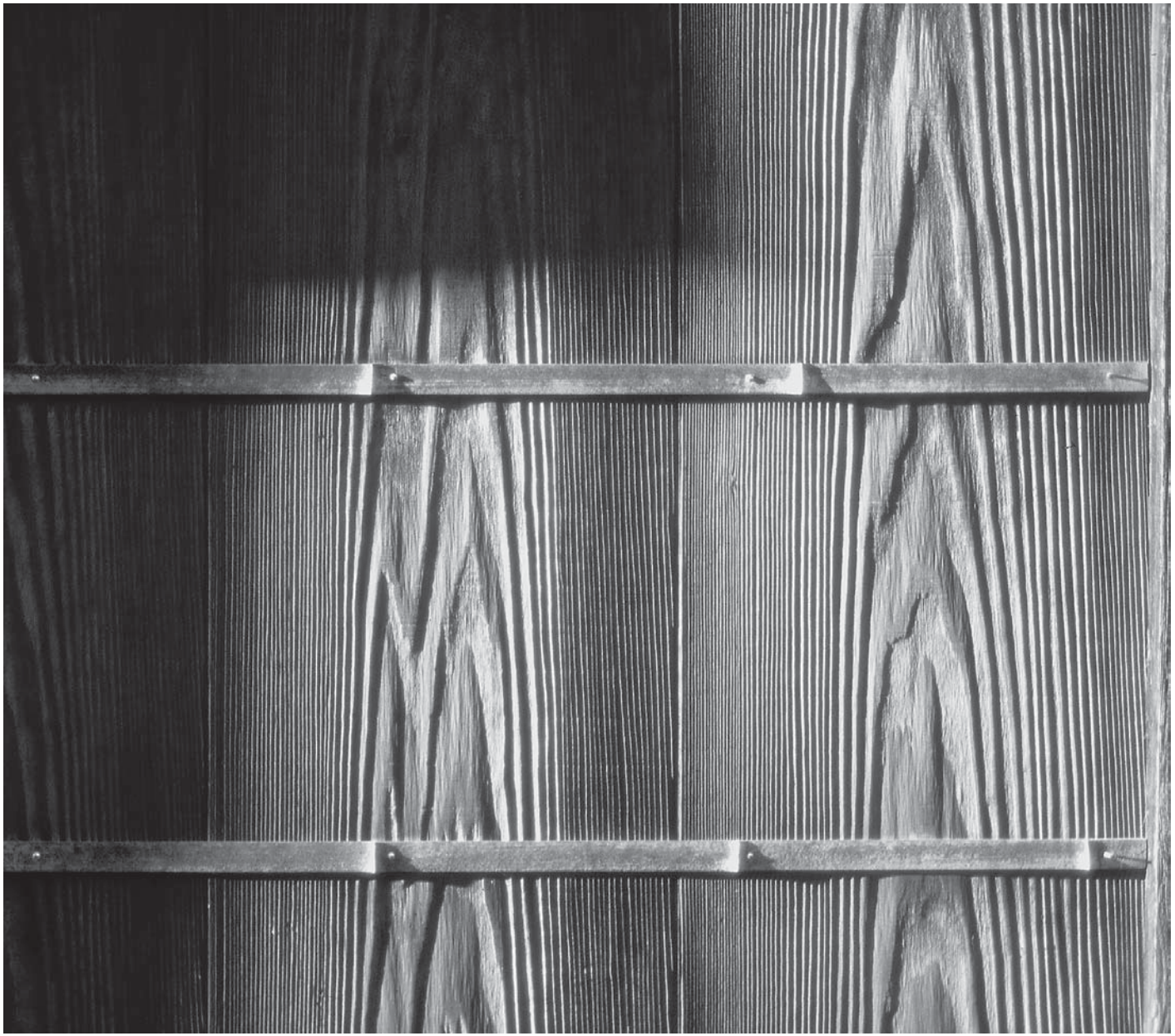

Beskyttelse af lervægge mod regnens erosion udføres ofte af brede træbrædder af kun få millimeters tykkelse

Kinryu-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1590erne. Kinryu-in blev i begyndelsen af Meiji-perioden (1868-1911) indlemmet i subtemplet Ryogen-in.

kirei sabi, en forfinet skønhed og ensomhed, en æstetik uden *wabi*-æstetikkens spirituelle dybde.

kirei suki, en smag for raffineret skønhed, en æstetik uden *wabi*-æstetikkens spirituelle dybde.

kirishian daimyo, kristne adelsfolk.

Kiyomizu-dera, hosso-buddhistisk tempel sydøst for Kyoto, grundlagt i Nara-perioden (645-794).

Kizaemon, navnet på en berømt *Ido*-te-skål.

Ko-shoin, Den gamle shoin ved *Katsura Rikyu,* opført omkring 1620.

koan, paradoksalt udsagn eller problemstilling, som gennem eksistentiel tilegnelse skal hjælpe zen-adepten til *satori.*

Kobori Enshu kaisute-bumi, Kobori Enshus knaster, et værk af Kobori Enshu om te-æstetik.

kodo, røgelsens vej.

Koho-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1621.

koicha, tyk te, fremstillet af pulveriserede teblade.

koko, en nøjsom og asketisk forfinethed, en ophøjet sprødhed eller udtørrethed. Hisamatsu Shin'ichis tredje karakteristikon.

kokoro betyder både hjerte og bevidsthed.

Kokoro no fumi, hjertets mester, navnet på et brev fra ca. 1488 fra Murata Shuko til disciplen Choin, om attitude til te-ceremoni.

koku, en enhed, der angiver den mængde ris, som et menneske fortærer på et år. Se Shinju-an note 374.

kokushi, national læremester, en titel, som posthumt kan tildeles åndelige mestre.

kolam, indisk betegnelse for rituelle mønstre. *Kolam* er en slags hinduistisk *yantra,* som i buddhismen kaldes *mandala*.

Konchi-in, subtempel ved zen-templet *Nanzen-ji* med have af Kobori Enshu, opført i 1632.

konfucianisme er en kinesisk samfunds-, moral- og etik-lære, der gennem århundrederne har struktureret Kina og de omkringliggende lande. *Konfucianismen* har sit navn efter Kungfutse (557-479 f.Kr.).

Konnichi-an, Idags hytte, en 2-måtters *soan-chashitsu* ved *Ura Senke* af opført af Sen Sotan (1578-1658).

konomi betegner en kreativitet, der kan karakteriseres som en udvælgelsens, en konstellationens og sammensætnings kreativitet. *Konomi* skrives i suffiks-form *-gonomi*.

Korin-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført ca. 1638.

Koshin ge-gaki, Koshin Sosa's SummerWriting, en tekst om te-æstetik af Sen Rikyus oldebarn, Sen (Koshin) Sosa (1613-72).

Koto-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1603.

Koya-san, shingon-sektens hovedtempel, grundlagt i 817 på bjerget *Koya-san,* ca. 100 km syd for Kyoto, af shingon-buddhismens indstifter, Kukai (774-835).

ku, tomhed.

kudo chanoyu, te ved køkken-ildstedet, en tidlig form for te-ceremoni med mange paralleller til wabi-teen.

kuguri-guchi betegner en *nijiri-guchi,* der ikke leder direkte til et te-rum, men til et forrum eller til en ny sekvens af *roji*-haven.

kuri, en betegnelse for templets køkkenfløj.

kusari-no-ma, et tilliggende rum, introduceredes i te-ceremonien af te-mesteren Furuta Oribe (1543-1615) som kontrasterende og komplementerende element til de små soan-te-rum.

kutsu-gata, skoformede te-skåle, som te-mesteren Furuta Oribe (1543-1615) udviklede.

kyakuden, gæstehal, den formelle betegnelse for Shinju-ans hovedbygning.

kyo-ma er et i forhold til *inaka-ma* senere og mere sofistikeret modulsystem, hvor moduleringen følger søjlemellemrummet, men tilføjer et modul-mellemrum, der modsvarer væg- og søjletykkelser og hermed lader den ubeskårne tatami-måtte determinere strukturen. Se pp. 377 ff.

Kyounshu, Crazy Cloud Collection, en digtsamling med mere end 1.000 af Ikkyus digte. Se Shinju-an note 117.

kyudo, buens eller bueskydningens vej.

Kyushu, Japans næststørste ø, beliggende umiddelbart sydvest for hovedøen *Honshu.*

lo shu, et nidelt „magisk" kvadrat med rødder tilbage i den tidlige taoistiske filosofi.

lotus-sutraen (japansk *renge-kyo*), er en sutra, som særlig i Nichiren-buddhismen står centralt.

ma er et begreb, som betegner noget imellemliggende, og skrifttegnet *ma* indgår i talrige sammenhænge, hvor det betegner både tidslige og rumlige afstande og intervaller.

machiai, en hvile- eller venteplads anlagt i *roji*-haven.

machinami, betegner et nabolag eller kvarter med bebyggelser af *machiya*.

machiya, fællesbetegnelse for det traditionelle japanske byhus.

mahayana, det store fartøj, (til forskel fra *hinayana*) en betegnelse for den gren af buddhismen, som gennem Tibet og Kina nåede Vietnam, Indonesien og Japan.

mandala er et kosmogram, en visuel repræsentation af bestemte guddomme eller et særligt aspekt ved universet og har særlig i den esoteriske buddhisme en markant plads. *Mandala* er den buddhistiske betegnelse for *yantra,* men fremstår dog ofte mere ikonografisk og mindre geometrisk abstrakt end yantraet.

Manju-tei, en lille firebænks *machiai* ved *Katsura Rikyu.*

Manshu-in, tendai-buddhistisk tempel med rødder tilbage til tendai-buddhismens grundlægger, Saicho (766-822). Templet blev i 1656 flyttet til den nuværende placering nord-øst for Kyoto.

mantra er den lydlige parallel til *mandalaen. Shingon*-buddhisme betyder *mantra*-buddhisme, det sande ord, og den stadige fremsigelse af mantriske lyde, sentenser og skrifter har stor betydning i den esoteriske buddhisme.

macha, grøn te af pulveriserede, tørrede teblade.

Meiji-restaureringen, betegner den omfattende proces i overgangen fra Edo-perioden til Meiji-perioden i 1868, hvor Japan indarbejdede en lang række konstitionelle og strukturelle elementer af vestlig oprindelse i sin samfundsstruktur.

mikkyo, en betegnelse for den esoteriske lære i den esoteriske buddhisme.

minka, folkehus, oftest i betydningen det traditionelle landhus.

miso, en substans fremstillet af mælkesyregærede soyabønner, boghvede, byg, hvede ol. i en flerårig gæringsproces. Almindeligt anvendt i supper etc.

mitate betegner en repolariseringens kreativitet, hvor allerede kendte elementer får en helt ny og uventet betydning.

Mittan, et te-rum af Kobori Enshu ved zen-templet *Ryoko-in* fra omkring 1628 med en række hidtil usete konstellationer af shoin- og soan-elementer. Se pp. 352-53.

Miyuki-mon, Kejser-portalen ved *Katsura*

Rikyu, opført forud for kejser Gomizunoos besøg i 1658.

mizuya, vandhus, et køkken- og forberedelsesrum i tilknytning til te-rummet.

mokusho zen, silent-illumination Zen, en karakteristik af den zen-praksis, der (til forskel fra *kanna zen*) praktiseres indenfor Soto-zen-sekten.

Momoyama, Fersken-bjerget, bjerg ved Fushimi, syd for Kyoto, hvor Hideyoshis Fushimi-borg, der i daglig tale blev kaldt Momoyama-jo, lå (*-jo* betyder borg). Periodenavnet Momoyama-perioden (1568-1603) er således, som alle japanske epokeangivelser frem til 1868, afledt fra det sted, hvorfra realmagten udgik - Nara, Heian, Kamakura, Muromachi (et distrikt i Kyoto), Momoyama samt Edo (Tokyo).

mondo, forløberen for *koan,* oftest i form af spørgsmål og svar sekvenser mellem mester og discipel, som skulle afdække dybden i disciplens forståelse.

mu, central term i mahayana-buddhismen, der ligesom sanskrit-termen *sunyata* må oversættes med enten void eller nothingness - og på dansk med intet eller intethed.

mu-do, uden røre, uforstyrret, fri for uro. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis syvende karakteristikon.

mu-ge, uden modstand, uden hindring, ubetinget. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis sjette karakteristikon.

mu-ho, uden regel, uden orden, det uregelmæssige. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis første karakteristikon.

mu-i, uden rang, uden status, uden definition. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis tredje karakteristikon.

mu-shin, uden tanke eller følelse. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis fjerde karakteristikon.

En cha-wan, te-skål, på patinerede og vejrbidte terrasseplanker med stiliserede øksehug

mu-tei, uden bund. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis femte karakteristikon.

mu-zatsu, uden kompleksitet, uden flerrettethed eller dualistisk eksistens. Den negerede form af Hisamatsu Shin'ichis anden karakteristikon.

Mudagoto, en kritik af forfaldet i chanoyu, skrevet af Matsudaira Fumai (1751-1818).

mudra er finger- og håndpositioner med forskellig symbolik og påvirkning af kroppens energistrømme.

Mumonkan (kinesisk: Wu-men kuan), The Gateless Barrier, berømt kinesisk koansamling.

Mushanokoji Senke er en af de tre te-skoler, som Sen Sotan (1578-1658) delte Sen-familiens ejendom i Kyoto op i.

Mushiboshi, navnet på en berømt *temmoku*-te-skål fra Muromachi-perioden (1336-1568) i Shinju-ans eje.

Myoshin-ji, et af Kyotos store zen-templer, grundlagt i 1337 af Kanzan Egen (1277-1360), der var discipel af Daitoku-jis grundlægger, Daito Kokushi.

Myosho-ji, zen-tempel ved Takagi, syd for Kyoto, grundlagt i 1288 af Daio Kokushi (1235-1309). Ikkyu og hans følge slog sig ned her, restaurerede det og kaldte det *Shuon-an.* Idag kaldes det ofte *Ikkyu-ji.*

Nagaoka, beliggende sydvest for Kyoto, var Japans hovedstad i årene 784-94.

nageshi, den frise eller rem, som i shoin-bygningen løber alle rummets fire vægge rundt i knapt to meters højde.

naka-bashira er den fritstående stolpe, der bærer en lille skærmvæg, man ofte finder i *soan-chashitsu.*

namu myoho-renge-kyo, æret være lotus-sutraen (renge-kyo) med den gode lov, en ordremse, som i Nichiren-buddhismen gentages og gentages.

Nara, Japans hovedstad i årene 710-784, dengang kaldet *Heijo.*

Nara-buddhismen er en betegnelse for den vifte af buddhistiske former, *hosso-, kegon-* og *ritsu*-sekterne samt *kusha-, jojitsu-* og *sanron*-skolerne, som var etableret i Japan i Nara-perioden (645-794).

nari, et objekts størrelse, vægt og balance i hånden.

Namporoku er en række optegnelser om Sen Rikyus te-ceremoni samlet af en af Rikyus disciple, zen-munken Nambo Sokei. Se Shinju-an note 307.

namu Amida Butsu, Amida-buddhismens centrale påkaldelse, kunne man blot således blot én gang fremsige Amidas navn af rent hjerte, var man sikret en genfødelse i Amidas vestlige Paradis.

Nanzen-ji, stort Rinzai-zen-tempel øst for Kyoto grundlagt i 1290, et af Muromachi-periodens (1336-1568) indflydelsesrige *gozan*-templer.

Nanzen-ji Hojo, hoved-tempel ved *Nanzen-ji.*

nenki boko, bunden læreplads, hvor et barns arbejdskraft var givet i pant for et pengelån, og barnet derfor ikke kunne forlade sit nye hjem og arbejdsplads før lånet var tilbagebetalt.

neo-konfucianismen, en udvikling af konfucianismen i Sung-tidens Kina, som gradvist kom til Japan og fik en vis politisk gennemslagskraft fra slutningen af 1500-tallet og gennem Edo-perioden (1603-1868).

Nichiren-buddhismen, en buddhistisk sekt grundlagt af Nichiren (1222-82).

nijiri-guchi, en lille lav kravleindgang til *soan*-terummet, som Rikyu i sine *wabi*-afsøgninger introducerede i te-arkitekturen.

Ninna-ji, shingon-buddhistisk tempel vest for Kyoto, grundlagt i 886.

Nioi-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* mindetempel for Gongai Sochu (1315-90) opført ca. 1337.

nirvana, indisk term: at blæse flammen ud, et sted for og en tilstand af fuldstændig oplysning.

Nishijin, Den vestlige Lejr, betegner det område i det vestlige Kyoto, hvor den ene af to stridende hærfraktioner under Oninkrigene (1467-77) havde hovedkvarter.

no er en teaterform, der udviklede sig i Muromachi-perioden (1336-1568), med en stærk zen-forankring i sit udgangspunkt.

Obai-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1588.

obaku-zen er navnet på en zen-sekt, som blev introduceret i Japan af Ingen Ryuki (1592-1673) i det 17. århundrede.

obi er et mavebælte til kimonoen, som særlig for kvindedragten ofte gives en yderst kunstfærdig bearbejdning.

Odoi, fæstningsværk omkring Kyoto med voldgrave og bambusbevoksede volde anlagt i 1591 på foranledning af Hideyoshi.

ofuro, det skoldhede, japanske karbad.

okoshi-e-zu, en folde-ud-model, hvis vægge er hængslet på gulvfladen, så man kan se ind i rummet fra alle retninger. Se ill. p. 435.

Omote Senke er en af de tre te-skoler, som Sen Sotan (1578-1658) delte Sen-familiens ejendom i Kyoto op i. Se Shinju-an note 326.

Omotesando, gadenavn i Tokyo.

one-pointedness, dette med fuld tilstedeværelse at gøre én (og kun én) ting ad gangen.

Onin-krigen, borgerkrigsagtig konflikt i årene 1467-77, som lagde størstedelen af Kyoto i aske og indledte en mere end 100-årig ustabil periode i japansk historie.

Onjo-ji, tendai-buddhistisk tempel i Otsu ved den østlige fod af Kyotos skytsbjerg, Hiei-san. Kaldes også *Mii-dera.*

Onjo-ji, navnet på en bambusvase af Sen Rikyu (1523-91) udarbejdet under Odawara-felttoget i 1590. Navnet kommer af templet Onjo-ji, hvis tempelklokke som vasen havde en revne.

Oratagama, en bog af zen-mesteren Hakuin (1685-1768).

Oribe-yaki, keramik under inspiration eller vejledning af te-mesteren Furuta Oribe (1543-1615). Findes i en lang række varianter og kategorier, som Shino, Mino, Karatsu, Oribe Sort, Sort Oribe og Rød Oribe.

Otogoze, navnet på en raku-skål af Hon'ami Koetsu (1558-1637).

Pachinko-haller, japanske spillehaller.

Pontocho, et af Kyotos gamle geisha-kvarterer, fremstår som en kun 1,8 m bred fredet gade med små te-huse og spisesteder liggende skulder ved skulder.

Prajnaparamitayai, Perfection of Wisdom-sutraen, kaldes også Hrdaya-sutra, Hjerte-sutraen, på japansk Hannya Haramita Shingyo. Hjerte-sutraen er forfattet i Indien på et tidspunkt før 400 f.Kr.

pranayama, åndedrætsøvelser, der har en vigtig plads i den indiske yoga-tradition.

Raikyu-ji, zen-tempel nord for Okayama med en markant klippet have, som ofte tilskrives Kobori Enshu (1579-1647).

raku er en keramisk teknik udviklet sidst i 1500-tallet af Rikyu og Chojiro i afsøgningen af passende te-redskaber for wabi-te-ceremonien. Raku-navnet stammer fra et segl, som Chojiro fik tildelt af Hideyoshi som anerkendelse for sin keramik.

Reiun-in, subtempel ved zen-templet *Myoshin-ji.*

renga er en poesiform karakteriseret ved sammenkædede vers.

renji-mado er et gittervindue, hvis gitter til forskel fra *shitaji*-vinduet er et selvstændigt element, indsat i den lerklinede væg.

Anvendes ofte med *shoji,* papirskodder, indenfor.

Rikyu ichimai kishomon, Rikyus en-sides testamente, en tekst om wabi-te.

rinkan chanoyu, en te-tradition praktiseret i Nara af Furuichi-klanen i Muromachi-peri oden (1336-1568).

Rinsen-ji, zen-tempel vest for Kyoto indstiftet af Muso Kokushi i 1330erne i eksisterende bygninger, idag subtempel ved *Tenryu-ji.*

Rinshun-kaku, te-pavillon med diagonal-lay-out, står idag i Sankei-en i Yokohama.

Rinzai-zen er navnet på en zen-sekt, som blev introduceret i Japan i 1191 af Myoan Eisai (1141-1215). Den har sit navn efter den kinesiske zen-mester *Lin-chi I-hsüan,* der på japansk kaldes Rinzai Gigen (d. 867) eller for det meste blot Rinzai.

ro, ildstedet, er i te-rummet et lille nedfældet kvadrat, hvor trækulsilden opbevares i en flytbar metalbeholder.

ro-måtten, den tatami-måtte, hvori ildstedet er nedfældet.

roji, den duggede jord, den duggede sti, betegnelse for det haveforløb, som leder frem til te-rummet. Termen *roji* har mange lag af betydninger og betegner i buddhistisk perspektiv noget tyndt, spagt eller tomt. Mere alment har *roji* betydninger som en sti, gyde, passage eller gangforbindelse. Se pp. 315 ff.

roku-gatsu, sjette måned, juni.

roshi, den person, som leder meditationen i zendoen.

Ryoan-ji, Rinzai-zen-tempel vest for Kyoto, grundlagt 1499 af Muso Kokushi.

Ryogen-in, subtempel ved zen-templet *Dai-toku-ji,* grundlagt ca. 1504.

Ryoko-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* grundlagt i 1606.

Ryosho-ji, zen-tempel opført til minde for Daio

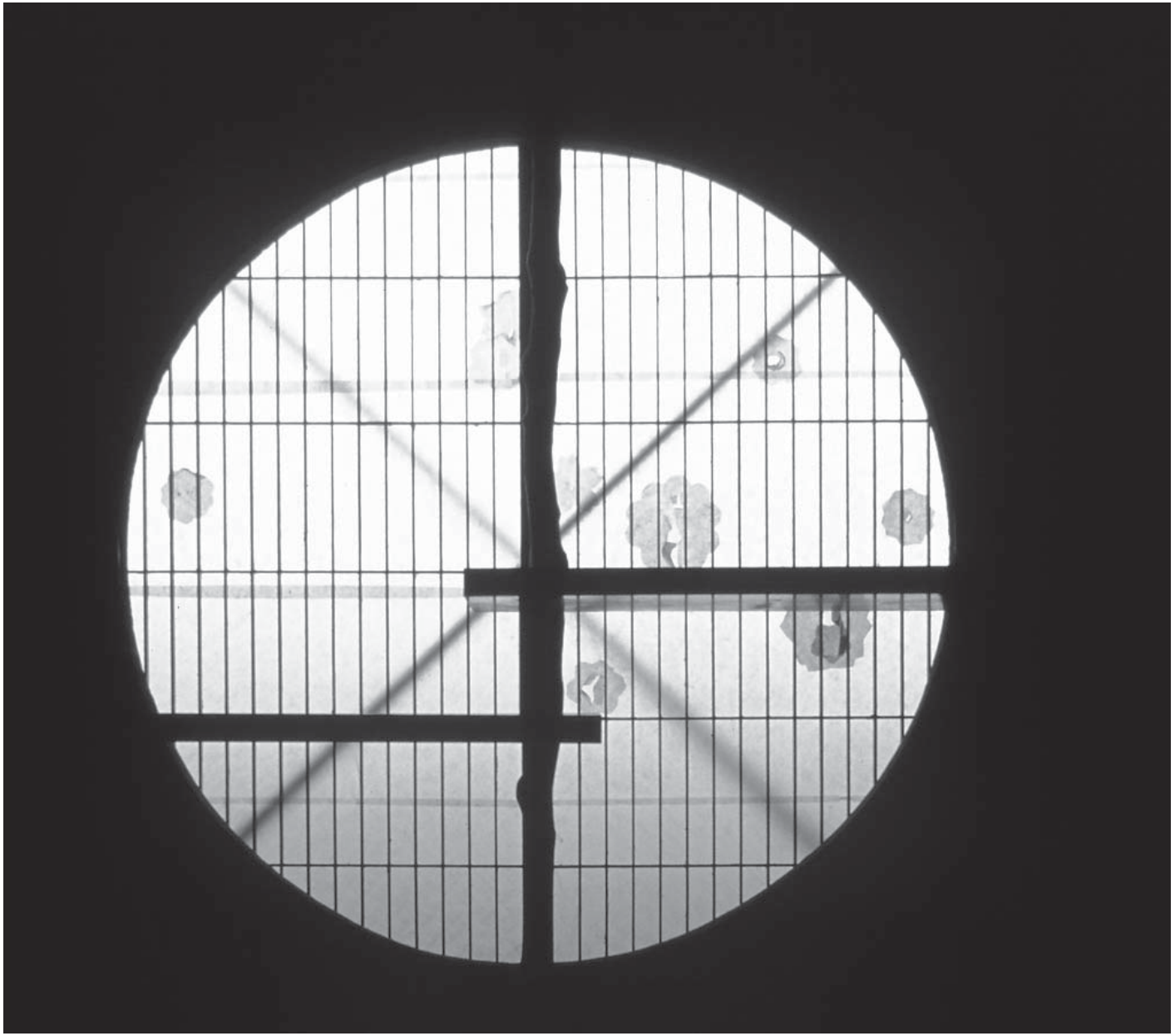

Månevindue fra receptionsrum i minka fra Takayama-egnen, hvor shoji-skoddernes papir er lappet med små blomsterlapper

Kokushi (1235-1309), oprindelig opført vest for Kyoto i 1303, men flyttet til Daitoku-ji i årene 1532-34.

-ryu, et suffiks, som betegner en bestemt skole eller retning. F.eks. angiver Enshu-*ryu* eller Sekishu-*ryu,* hhv. Enshu-skolen og Sekishu-skolen inden for te-ceremoni.

Ryusen-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1590erne.

sabi, betyder rust eller patina og betegner en henfaldets skønhed og æstetiske udtryk af det modnede, det brugte osv. Se p. 346 ff.

sado, eller *chado,* teens vej.

Sado kyumonroku, et gammelt værk om te.

sado-guchi, den fusuma-skydedør fra forberedelsesrummet, hvorfra værten entrer te-rummet.

Sagano Toriimoto, en af Kyotos fredede bebyggelser ved Kyotos nordvestlige udfaldsvej.

Saifuku-ji, zen-tempel under *Myoshin-ji* i Kani, Gifu amt.

Saiho-ji, også kaldet *Koke-dera,* Mostemplet, har en historie tilbage til 700-tallet. I 1100-tallet var her anlagt en berømt *jodo*-buddhistisk Paradis-have. I 1339 blev *Saiho-ji* Rinzai-zen-tempel og stærkt restaureret af Muso Kokushi.

Saikon-ji, lille Rinzai-zen-buddhistisk tempel ved Biwa-søen, øst for Kyoto, hvor Ikkyu var discipel under zen-mesteren Ken-o Soi (d. 1415).

Sakai, i 1500-tallet en vigtig havne- og handelsby ved Osaka-bugten.

sake, vin fremstillet på ris.

sakui betegner en kreativitet, der kan karakteriseres som gnistformet, som dybt original og ved fremkomsten af noget aldrig før set.

Sannenisaka, en af Kyotos fredede *machiya*-bebyggelser i den sydøstlige del af byen.

samadhi, indisk betegnelse for en tilstand af fuldstændig oplysthed (japansk *zammai* eller *zanmaji*).

samurai, betegnelse for medlem af krigerkasten.

-san bruges som suffiks sammen med familienavnet i høflig japansk til- og omtale. Der findes dog en række særlige relationer, som f.eks. i elev-lærerforhold og en række familie-relationer, hvor andre tiltaleformer tager over.

sankin kotai, en forordning i Edo-perioden (1603-1868), hvorefter alle *daimyo* var påtvunget dobbelt tjeneste og bosætning - og dermed stadige flytninger mellem provinserne og hovedstaden Edo (Tokyo).

Sanko-in, Soto-zen-tempel i Tokyo.

sanmon, bjergporten, danner symbolsk indgang til templets centrale akse

sansho er et buskagtigt træ, hvis frø og spæde blade bruges i japansk madlavning.

santengo, tre koan-agtige spørgsmål.

sanzen, daglige korte personlige ordvekslinger med *roshien,* er et integreret led i *sesshin*.

Saradatilaka tantra, en tantrisk sutra.

satori, den endelige og fuldstændige oplysning, som for buddhisten er livsbanens endemål.

sei-jaku, stilhed, ro. Hisamatsu Shin'ichis syvende karakteristikon.

sengoku jidai, de krigende staters periode, ca. 1467-1568, en betegnelse for tiden fra Onin-krigenes udbrud i 1461 til oprettelsen af mere stabile magtforhold i Momoyama-perioden (1568-1603).

senshoku-do, en farve-ceremoni under udvikling af Hinayas direktør, Akihiko Izukura.

seppuku, rituelt selvmord.

Saru-san, Aben, Hideyoshis øgenavn.

sesshin, betegner i zen-buddhismen en meget koncentreret meditationsperiode.

sechin, et toilet i *roji*-haven, som symbolsk skal demonstrere stedets renhed.

shakkei, designkoncept i japanske haver, hvor det omgivende landskab er indarbejdet, se også *ikedori.*

shaku, en måleenhed, som ca. modsvarer én fod.

shaku, en bambusøse, der bruges i roji-haven ved den symbolske renselse ved *tsukubai* samt i te-rummet af te-mesteren til at tage vand fra kedlen.

shakuhachi, direkte overs.: én fod og otte [tommer], den japanske bambusfløjte, som har fået sit navn efter sin længde, én fod og otte tommer.

Shakuhachi, navnet på en bambusvase af Sen Rikyu (1523-91) udarbejdet under Odawara-felttoget i 1590.

shan, (jap. *san* eller *yama*), kinesisk for bjerg.

shibori er en fællesbetegnelse for en hel række af batik-indfarvningsteknikker, hvori farvepigmenterne i forskellig grad tilbageholdes uden brug af voks ved at bindes, knyttes, vikles, foldes og klemmes - med en stor mønstervariation til følge.

shibui, en behersket, funktionel elegance.

Shikoku, Japans fjerdestørste ø, beliggende syd for Honshu.

Shimbashi, Nybro, stednavn i det centrale Tokyo.

shin, det formelle i tripolen *shin, gyo* og *so.*

Shinbashi, en af Kyotos fredede *machiya*-bebyggelser i den nordlige del af *Gion,* et forlystelseskvarter i det østlige Kyoto.

shinden, en (have- og) arkitekturstil med oprindelse i aristokratiets villaer i Heian-perioden (794-1192).

Shin-goten, Det nye palads, fløj ved *Katsura Rikyu,* opført forud for kejser Gomizunoos besøg i 1658.

shingon-buddhismen er en esoterisk buddhistisk sekt med tibetansk-kinesiske rødder, introduceret i Japan af Kukai (774-835).

Shinju-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1491 som mindetempel for Ikkyu Sojun (1394-1481).

shintai, en legemliggørelse af det guddommelige.

Shirakawa betegner en lille fredet enklave i det nordligste Gion langs *Shirakawa*-floden (*-kawa* og *-gawa* betyder flod).

Shisen-do, Den udødelige Poesis hal, opført i 1641 af Ishikawa Jozan (1583-1672) som retrætested og siden konverteret til zen-tempel.

shiso er en mynteagtig urt, hvis blade bruges i det japanske køkken - den findes i en grøn og en rød variant.

Shisobo, et 4¾ tatami-måttes te-rum med *tsubo-no-uchi* ved *Todai-ji* i Nara, bygget af Hosokawa Sansai (1563-1645).

shitaji-mado er et gittervindue, hvor lervæggens bambusskelet er frilagt. Ofte forsynet med *shoji*, papirskodder, inden for.

shizen, naturlighed. Hisamatsu Shin'ichis første karakteristikon.

shodo, penslens vej (*sho* betyder tusch).

Shoen-kan, sammenbygget med *Kikugetsu-tei,* 2 te-pavilloner fra Empo-æraen (1673-80) med diagonal-layout, står idag i Ritsurin-koen i Takamatsu.

Shogen-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1491.

shoin er en betegnelse for en bygningslænge i *shoin-zukuri, shoin*-stil, med en niche, kaldet *tsuke-shoin,* trukket ud under det dybe udhæng for at få bedre lys til at skrive og arbejde, se Shinju-an note 338. Ordet *shoin* bruges også om det vigtigste rum i en shoin-bygning.

Shoin-daisu-te er en form for te-ceremoni, som udspiller sig i det formelle shoin-rum med brug af en *daisu,* et særligt lille møbel, der

Tennezue-tei, en te-pavillon ved Biwa-søens bred, illustrerer mødet mellem minkaens rustikke enkelhed og te-æstetikkens gennemkultiverede forfinethed

rummer de for te-ceremonien nødvendige redskaber.

shoin-te, en (formel) te-ceremoni, der finder sted med det formelle shoin-rum som ramme.

shoin-zukuri betegner [en bygning i] *shoin*-stil.

shoji, translucente papirskydedøre, bruges mellem ude og inde.

shojin ryori er en betegnelse for den buddhistiske klostertraditions vegetariske køkken.

Shoka-tei, Blomsterbetragtnings-pavillonen, te-pavillon ved *Katsura Rikyu.* Se pp. 367-68.

Shokin-tei, Fyrre-lut-pavillonen, te-pavillon ved *Katsura Rikyu* med en 3¾ tatami-måttes *chashitsu* fra 1640erne. Se pp. 364 ff.

Shoko-ken, Overfor Pinjerne, et 2¾ tatami-måttes wabi-te-rum (1628), bygget af Hosokawa Sansai (1563-1645) ved Sansais otium, *Koto-in*.

Shoso-in, en opbevarings- eller relikviebygning ved *Todai-ji* fra 756.

shozan-tempel, betegnelse for tredjehøjeste tempel-rang indenfor *Gozan*-systemet.

-shu, et suffiks, der betyder sekt eller skole, f.eks. *Rinzai-shu, Soto-shu* eller *jodo-shu*.

shugendo, en bjergreligion med elementer af shintoisme, taoisme og esoterisk buddhisme.

Shugaku-in, kejserligt landsted nord for Kyoto etableret i 1659 af kejser Gomizunoo (1596-1680).

Shuon-an, zen-tempel ved Takagi, syd for Kyoto, tilholdssted for Ikkyu og hans følge fra 1456. Stedet hed oprindelig *Myosho-ji,* og kaldes idag ofte *Ikkyu-ji.*

Shuun-an er et zen-tempel grundlagt af (hvad der formodes at være Ikkyus søn) Gio Jotei (1426-1506). *Shuun-an* blev senere subtempel ved Nanshu-ji i Sakai, et tempel associeret til Daitoku-ji. *Shuun-an* angives at være residens for Nambo Sokei, den af Rikyus disciple, som samlede Rikyus lære i *Namporoku.*

silkevejen, rute for handelskaravaner, som tilbage fra før Kristi forbandt Kina, Indien og Europa.

so, det uformelle i tripolen *shin, gyo* og *so.*

soan-chashitsu, den græstækkede hytte (*so* betyder græs), den lille, fritliggende te-pavillon af traditionens simple materialer og motiver.

soan-te, en (uformel) te-ceremoni, der finder sted i *soan-chashitsuens* uformelle rammer.

soba, boghvede-nudler.

sodo betegner et sted med en intensiv træning af zen-munke.

Soeki-gata no chawan, Soeki-formet te-skål, betegnelse for raku-keramik fra før raku-navnet var etableret, afledt af Rikyus navn Soeki.

Soka gakkai, selvstændig lægform af Nichiren-buddhismen med eget politisk parti.

Soken-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* grundlagt i 1582 til minde om Oda Nobunaga (1534-82) med Toyotomi Hideyoshi (1537-98) som sponsor.

sorabiki-bata, en væv med bundhængslet slagbom, som var den japanske silkeproduktions vævetype fra omkring 3. årh. e.Kr. og helt frem til indførelsen af Jacquard-væven i 1870erne.

soto-koshikake, er navnet på en *machiai,* hvile- eller venteplads, ved *Katsura Rikyu.*

Soto-zen er navnet på en zen-sekt, som blev introduceret i Japan af Dogen Kigen (1200-53) efter en Kina-rejse i 1223-27.

sudare er bambus-jalousier, der kan hænges for bygningsåbninger.

sugi, japansk ceder (cryptomeria japonica), japansk træsort, som dyrkes til et højt raffineret bygningsmateriale til brug i

sukiya-arkitekturen.

sugi koke, cedermos, den dybe mostype, som oftest anvendes i japanske haver.

suki betyder grundlæggende hvad man holder af eller hvad der står ens hjerte nær. *Suki* betegner en frisat, selvberoende æstetik, hævet over mode og konventioner. Se p. 346 ff.

suki dogu, redskaber med suki-kvalitet.

sukisha betegner et menneske med *suki*-kvaliteter og *suki*-æstetisk inklination i sit liv.

sukiya-shoin, særlig gren af shoin-arkitekturen under indflydelse af te-æstetikkens sukiya-arkitektur.

sukiya-zukuri, arkitektur i *sukiya*-stil, udspringer af wabi-æstetikkens indvirken på *shoin*-arkitekturen.

sun, måleenhed, der ca. modsvarer én tomme.

sunyata (japansk, *ku*) er sanskrit og bliver på engelsk oftest oversat med enten void eller nothingness, på dansk intet eller intethed.

sushi, fællesbetegnelse for en række spiser, hvori der (hovedsageligt) indgår rå fisk og marinerede ris, heriblandt *nigiri-sushi,* små, aflange risboller med rå fiskestykker ovenpå.

sutra - der findes indenfor buddhismen et omfattende volumen af hellige skrifter kaldet *sutraer.*

sutra recitation - fremsigelse af sutraer, daglig aktivitet i buddhistiske templer.

svastika, et centralt symbol i hinduismen og buddhismen.

det sydlige hof - ved indledningen til Muromachi-perioden (1336-1568) flygtede det kejserlige hof til Yoshino, ca. 100 km syd for Kyoto, mens Ashikaga-shogunerne i Kyoto indsatte en anden gren af den kejserlige familie som *det nordlige hof.* Denne situation med et nordligt og et sydligt hof varede fra 1336 til 1392, hvor det sydlige hof blev tvunget til at indordne sig det nordlige hof.

synkretisme er en tendens til at sammenblande - eller en bestræbelse på bevidst at sammenarbejde - forskellige tros- og tankesystemer.

tahoto, en japansk betegnelse for den pagodetype, der anvendes indenfor den esoteriske buddhisme.

Tai-an, Årvågenhedens hytte, 2-måtters *soan-chashitsu* fra 1582-83 af Sen Rikyu (1522-91), flyttet til Myoki-an syd for Kyoto kort efter Rikyus død. Se pp. 319 ff.

Taiko, Hans Højhed, direkte overs.: Det store Palads, titel for en retireret regent.

tainai-kuguri, at komme fra eller gennem moderskødet, er et symbolsk genfødelses- og renselsesritual i *shugendo,* en bjergreligion med elementer af shintoisme, taoisme og esoterisk buddhisme.

taka-bata betegner væve, som det fordrer to personer at operere.

Takuan-pickles er pickles konserveret ved saltsprængning og mælkesyregæring af grøntsager, en teknik opfundet af Daitoku-ji-præsten Takuan (1573-1645).

tanden er den japanske betegnelse for *hara*-centret, det *chakra* eller energimæssige fokuspunkt, som findes umiddelbart under navlen.

Tao teh ching, et hovedværk i taoismen tilskrevet Laotse, som (uden fuld historisk evidens) levede omkring 600 f.Kr.

taoisme, den spirituelle pol i det kinesiske ånds- og kulturlivs dipol af *konfucianisme* og *taoisme* - en formløs størrelse, der gennem årtusinderne har antaget utallige fremtrædelsesformer.

tatami, en ca. 4 cm tyk gulvmåtte i strå med et flademål på omkring 90 x 180 cm.

Nijiri-guchi med forbindelse til shoin-te-rummet ved Koto-in, subtempel ved Daitoku-ji, grundlagt af en af Sen Rikyus disciple, Hosokawa Sansai

tatto, subtempel, f.eks. er *Shinju-an* et af 23 subtempler ved *Daitoku-ji,* der ligger omkring hovedtemplet.

Teigyoku-ken er et 2¾ tatami-måtte stort te-rum med *tsubo-no-uchi,* der blev flyttet til *Shinju-an* i 1638, men har sin oprindelse i et 1500-tals kejserligt palads.

Tekito-ken, De dryppende Istappes hytte, aftægtsbolig ved Shinju-an.

temae, betegnelse for de enkelte elementer i te-ceremoniens afvikling. *Te* betyder hånd, og *mae* er det, som man har umiddelbart foran sig.

temmoku-skåle, te-skåle med oliepletglasur.

tendai-buddhismen er en esoterisk buddhistisk sekt, introduceret i Japan af Saicho (767-822).

tenka gosado, Japans te-mester, titel tildelt Sen Rikyu af kejser Ogimachi i 1585.

Tenryu-ji, Rinzai-zen-tempel vest for Kyoto, grundlagt ca. 1339 af Muso Kokushi.

Tenzui-ji, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* grundlagt i 1589 med Toyotomi Hideyoshi (1537-98) som sponsor til minde om Hideyoshis mor. Eksisterer ikke idag.

Tera-machi, tempelbyen, kvarter i Kyoto umiddelbart øst for Heian-kyos byplanrektangel, der opstod i forbindelse med Hideyoshis befæstning af Kyoto i 1591. Templerne blev flyttet, så de skulder ved skulder dannede byens sårbare østflanke.

tobi-ishi, trædesten, f.eks. i roji-haven.

Todai-ji, hovedsæde for kegon-buddhismen og et af Nara-periodens (645-794) vigtigste buddhistiske templer. Her opførtes en kæmpebuddha i bronze.

tofu, hvid æggestandsagtig substans, som fremstilles af soyabønner.

Tofuku-ji, Rinzai-zen-tempel sydøst for Kyoto grundlagt i 1236, et af Muromachi-periodens (1336-1568) store *gozan*-templer.

De små te-rums eksperimenter virkede tilbage på shoin-rummet, herover er det en tsuke-shoin, studere-plads, i Hosokawa Sansais shoin-te-rum ved Koto-in

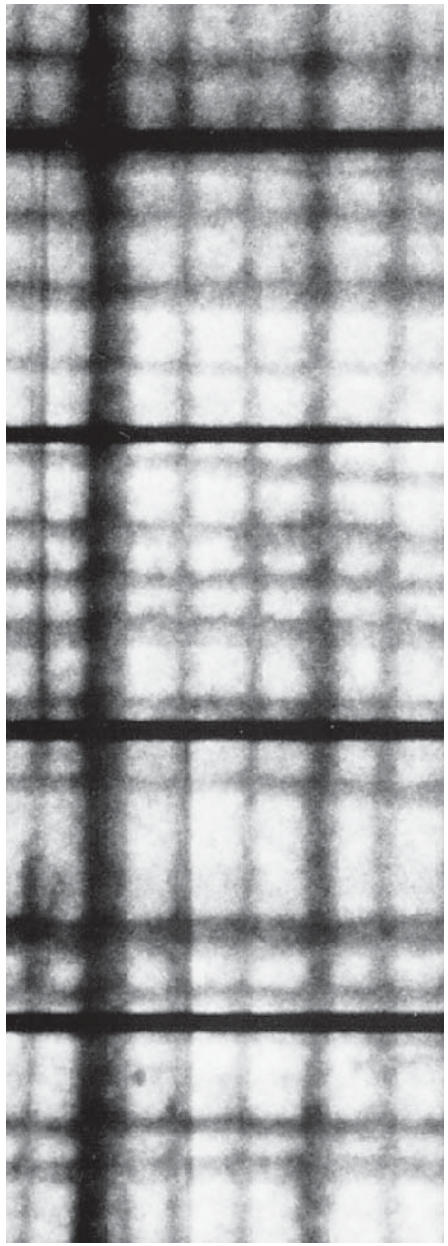

To-ji, shingon-buddhistisk tempel, som tilbage fra Kyotos grundlæggelse i 794 markerede østsiden af byens hovedport mod syd.

Tokai-an, subtempel ved zen-templet *Myoshin-ji.*

toko-bashira er den lodrette hjørnestolpe, der markerer tokonomaen.

tokonoma, en tilbageliggende niche med let hævet gulv til udstilling af kunstobjekter.

Tokugawa-regimet, betegnelse for Edo-periodens (1603-1868) styre, hvis ledende skikkelser alle kom fra Tokugawa-familien.

Tokusen-an, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* mindetempel for Daien Kokushi (1295-1369) opført i 1334-35.

tonya, betegnelse for grossister og mellemhandlere.

Toranomon, Tigerporten, stednavn i det centrale Tokyo.

Toun-an, Den østlige Skys hytte, aftægtsbolig ved Shinju-an.

transmissions-linje, i zen-buddhismen det samme som *dharma-linje,* den kæde af mester-discipel-relationer helt tilbage til den historiske Buddha, hvorefter Buddhas lære er videregivet.

tsubo, japansk arealenhed, som modsvarer 2 tatami-måtter, ca. 190 x 190 cm. Afhængig af modulsystemet kan én *tsubo* angive et netto gulvareal på mellem 3,3 og 3,9 m^2.

tsubo-niwa, et lille haverum defineret af bygningselementer på alle sider, som optræder i så godt som alle traditionelle byhuse.

tsubo-no-uchi er et lille vindfangsagtigt forrum til te-rummet med jordstampet gulv.

tsuke-shoin, en niche i *shoin*-bygningen bygget under de store tagudhæng som en studereplads, for at have bedre lys til at kunne læse og skrive. Se Shinju-an note 338.

tsukiage-mado, månevindue, en lysåbning placeret i tagfladen, ofte med en *shoji,* papirskodde, indenfor.

tsukubai, direkte overs.: et sted, hvor man må bøje sig ned, et sted i *roji*-haven for rituel renselse.

Tsurezuregusa, Essays om stilstand, skrevet af Yoshida Kenko (1283-1350) omkring 1330.

Tsusen-in er en bygning, der blev flyttet til *Shinju-an* i 1638, men har sin oprindelse i et 1500-tals kejserligt palads. *Tsusen,* De udødeliges Sti, var det buddhistiske navn for den kejserlige læge Nakarai Zuisoku, der af kejseren havde fået bygningen doneret, men Nakarai gav *Tsusen-in* videre til Shinju-an.

Tsutsu-itsutsu, navnet på en berømt *Ido*-type te-skål, hvis navn stammer fra dens første ejer Tsutsui Junkei (1549-84).

umeboshi, små abrikosagtige blommer, der er behandlet ved gentagne tørringer og udblødninger med *shiso*-blade.

Ura Senke er en af de tre te-skoler, som Sen Sotan (1578-1658) delte Sen-familiens ejendom i Kyoto op i.

Urokonami, navnet på en te-skål af keramikeren Ninsei, en af te-mesteren Kanamori Sowas favorit-skåle.

usucha, tynd te, fremstillet af pulveriserede teblade.

utsushi, betegner en imitationens æstetik og en kopieringens kunst.

Vimalkiri er en helgen fra den tidlige indiske buddhisme.

wa, fred, harmoni.

wa- er et præfiks, som angiver japansk oprindelse.

wa-karakumi, direkte overs.: japansk kinesisk brikvæv, det navn, Izukura-san har givet sin nyopdagede og videreudviklede *karakumi* brikvævsteknik.

wabi er et æstetisk begreb afledt af verbet *wabu,* at være ulykkelig. *Wabi* balancerer på den smalle og usikre linje mellem skønhed og tarvelighed og er en raffineret og elegant enkelhed opnået gennem at fremdrage de i materialerne iboende farver, former og teksturer. Se p. 344 ff.

wabi-cha, en te-ceremoni i overensstemmelse med *wabi*-idealerne.

wu, kinesisk for *mu,* nothingness, intethed, uden-, ikke- osv.

wu-wei (kinesisk), uden hensigt, uden intention, uden stræben, uden at forcere. Se p. 283.

yang, den maskuline pol i kinesisk filosofis gennemgående dipol af *yin* og *yang,* repræsenterende det skabende, det impulsgivende, det lyse, det varme osv.

yantra er i den tantrisk-hinduistiske indiske tradition et kosmogram, en visuel repræsentation af en bestemt guddom eller et særligt aspekt ved universet - og modsvarer den buddhistiske *mandala,* men er dog ofte mindre ikonografisk og mere geometrisk abstrakt end *mandalaen*.

Yayoi-kulturen, en betegnelse for den første risdyrkende befolkning i Japan samt en periodeangivelse, ca. 3. årh. f.Kr. - 3. årh. e.Kr.

yin, den feminine pol i kinesisk filosofis gennemgående dipol af *yin* og *yang,* repræsenterende det modtagende, det føjelige, det mørke, det kolde osv.

yo- er et præfiks, som angiver vestlig oprindelse.

yoga, en fællesbetegnelse for en række spirituelle discipliner med oprindelse i det hinduistiske Indien, som *kundalini-, hatha- og bhakti-yoga, pranayama* osv.

Yonaga, navnet på bambusvase af Sen Rikyu (1523-91) udarbejdet under Odawara-felttoget i 1590.

yuba, opstår ved bearbejdning af soyabønner til tofu, miso osv. under den indledende kogning. *Yuba* er en hinde, der trækkes af.

yuikai, et testamente eller sidste formaning, en zen-mesters sidste meddelelse til sine disciple.

yugen, subtil dybde eller dyb tilbageholdthed. Hisamatsu Shin'ichis femte karakteristikon.

yuzu Nembutsu-sekten, grundlagt af Ryonin (1073-1132), en af de Amida-buddhistiske sekter.

zammai, japansk betegnelse for samadhi.

Zangetsu-tei, Den aftagende Månes pavillon, et 12 tatami-måtters te-rum opført ca. 1594 af Sen Shoan ved det, der senere blev til *Omote Senke,* med forbillede i Sen Rikyus *Iro-tsuke-shoin,* dog med kun to gulvniveauer. Se Shinju-an note 326 & 458.

zanmaji, japansk betegnelse for samadhi.

zazen, betegnelse for den meditationsform, der praktiseres i zen-buddhismen.

zen (kinesisk *chan,* af sanskrit-termen *dhyana*), en gren af buddhismen, i hvilken meditation og selvfordybelse står centralt. I Japan findes tre *zen*-sekter, *Rinzai*-zen, *Soto*-zen og *obaku*-zen.

Zencharoku, Optegnelser om zen-te, er et værk fra 1826 om forbindelsen mellem zen og te, der noget usikkert tilskrives Jakuan Sotaku. I hvert fald dele deraf synes at stamme fra Sen Sotan (1578-1658). Se Shinju-an note 464.

zendo, betegnelse for den bygning, hvori *zazen* finder sted.

zenji, zen-mester, en ærestitel, der normalt tildeles posthumt.

Zenko-an, lille Rinzai-zen-buddhistisk tempel ved Biwa-søen, øst for Kyoto, hvor Ikkyu nåede satori under zen-mester Kaso Sodon (1352-1428).

Zuiho-in, subtempel ved zen-templet *Daitoku-ji,* opført i 1565.

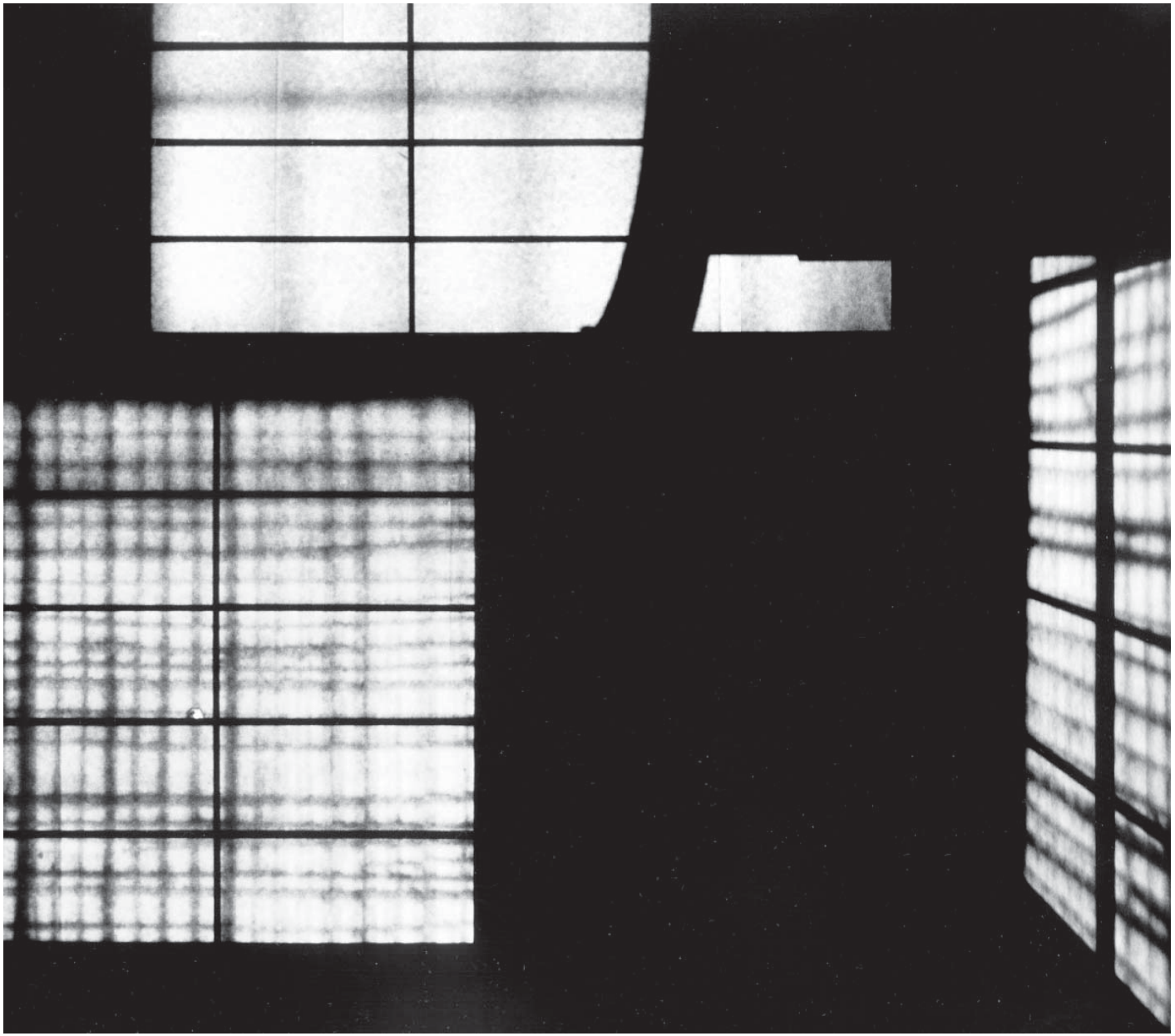

Tre shitaji-mado omkring daime-måtten i Shinju-ans soan-chashitsu, Teigyoku-ken, bag silhuetten af te-rummets midterstolpe, naka-bashira

Shitaji-mado med shoji-skodde set indefra på en skyet dag

HISTORISKE EPOKER I KINA OG JAPAN

De fem Herskeres tidsalder (2853-2205 f.Kr.)
Hsia (2205-1766)
Shang (1766-1122 f.Kr.)
Vestlige Chou (1122-771 f.Kr.)
Østlige Chou (771-255 f.Kr.)
Ch'in (255-206 f.Kr.)
Vestlige Han (206 f.Kr.- 24 e.Kr.)
Østlige Han (25-221 e.Kr.)
De tre Kejserdømmers epoke (221-265)
- Mindre Han (221-265)
- Wei (220-265)
- Wu (229-265)

Vestlig Chin (265-317)
Østlig Chin (317-420)
De sydlige og nordlige dynastier (420-589)
- Sung (huset Liu) (420-479
- Ch'i (479-502)
- Liang (502-557)
- Ch'ên (557-589)
- Nordlig Wei (386-535)
- Vestlig Wei (535-557)
- Østlig Wei (534-550)
- Nordlig Ch'i (550-589)
- Nordlig Chou (557-589)

Sui (589-618)
T'ang (618-907)
De fem Dynastier (907-960)
- Senere Liang (907-923)
- Senere T'ang (923-936)
- Senere Chin (936-947)
- Senere Han (947-951
- Senere Chou (951-960)

Nordlig Sung (960-1127)
Sydlig Sung (1127-1280)
Yüan (1280-1368)
Ming (1368-1644)
Ch'ing (1644-1912)

Jomon (ca. 10.000 - 3. årh. f. Kr.)
Yayoi (ca. 3. årh. f.Kr. - 3. årh. e.Kr.)
Kofun (ca. 3. årh. e.Kr. - 538 e.Kr.)
Asuka (538-645)
hyppig kontakt med Korea og Kina
Nara (645-794)
Heian (794-1192)
Heian-kyo (Kyoto) bliver hovedstad
Kamakura (1192-1336)
Rinzai-zen introduceret i Japan (1191)
Shochu-perioden (1324-26)
Daitoku-ji indvies (1324)
Muromachi (1336-1568)
Yoshino-æraen (1336-1392)
Ikkyu Sojun (1394-1481)
Daitoku-ji brænder (1453 og 1467)
Sengoku-æraen (1467-1568)
Shinju-an indvies (1491)
Momoyama (1568-1603)
Sen Rikyu (1522-91)
Toyotomi Hideyoshi (1537-98)
Felttog i Korea (1592 og 1597)
Edo (1603-1868)
Prins Toshihito (1579-1629)
Kanamori Sowa (1584-1656)
Prins Noritada (1619-62)
Empo-æraen (1673-80)
Genroku-æraen (1688-1704)
Meiji (1868-1911)
Den russisk-japanske krig (1904-05)
Taisho (1911-1926)
Japan erobrer Taiwan (1894-95)
Japan erobrer Korea (1910)
Showa (1926-1990)
Japan erobrer Manchuriet (1931-32)
Japan del af aksemagterne (1940)
Heisei (1991-)

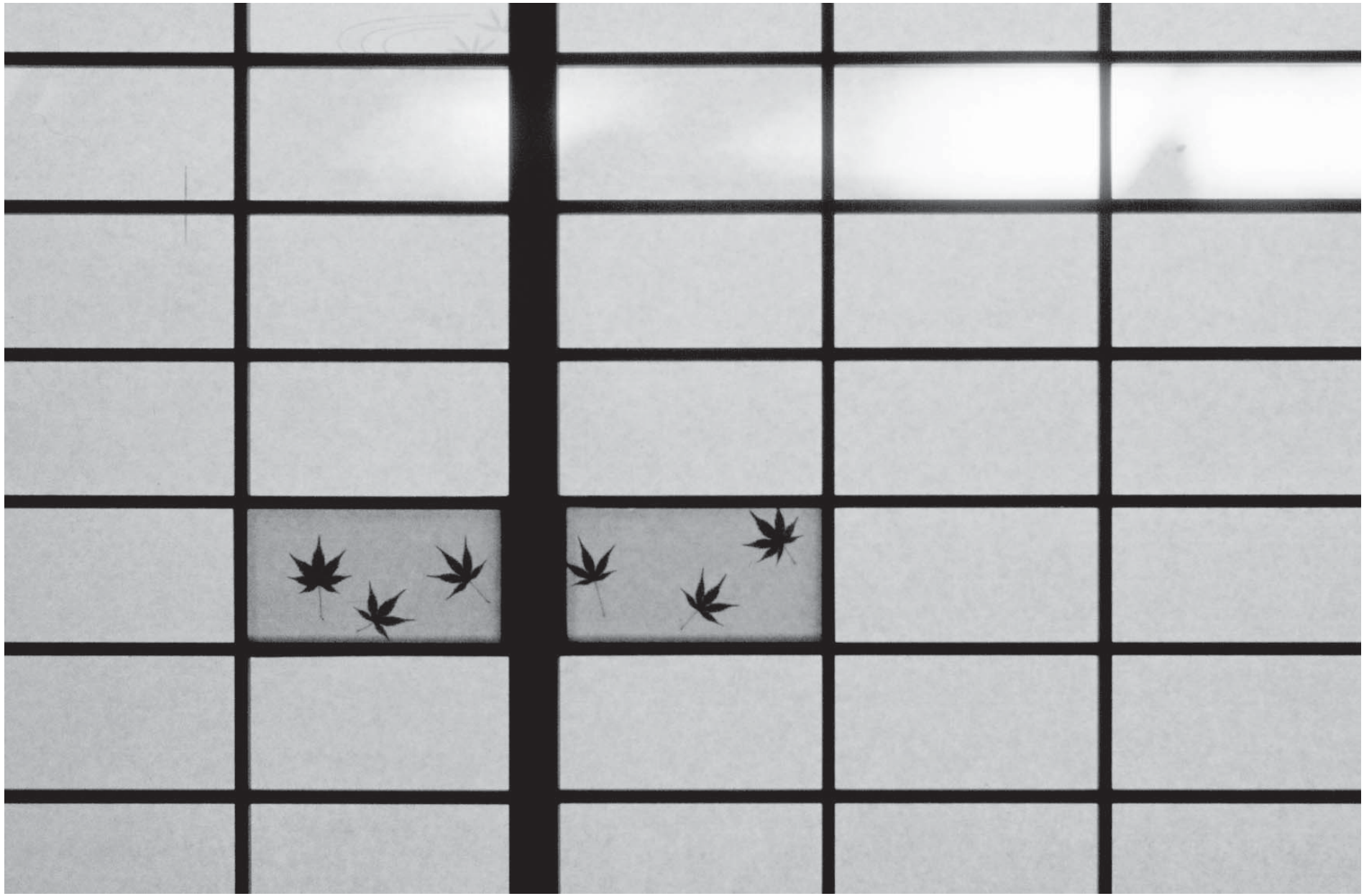

Shoji-skoddens „håndtag“ er et felt, hvor papiret er monteret omvendt, så fingrene kan få fat - her markeret med papir med indstøbte blade

KORTSKITSE

Kortskitse over Japan, skala ca. 1:13.000.000

Tsuke-shoin med lysrefleksioner fra vand i Sakura-no-ma, Sakura-rummet, ved Hassho-kan i Nagoya, en restaurant i sukiya-stil tegnet af Horiguchi Sutemi (1951)

Lad den kinesiske zen-mester *Ta-hui* (1089-1163), som gav koan-træningen en central placering i zen-buddhismen, få det sidste ord:

„To attain Zen enlightenment, it is not necessary to give up family life, quit your job, become a vegetarian, practice ascetism, or flee to a quiet place."

„The realm of the enlightened is not an external realm with manifest characteristics; buddhahood is the realm of the sacred knowledge found in oneself. You do not need paraphernalia, practices, or realizations to attain it. What you need is to clean out the influences of the psychological afflictions connected with the external world that have been accumulated in your psyche since beginningless time."

Cleary, T. (overs. og ed.): *Zen Essence. The Science of Freedom,* Shambhala, Boston & London 1995, pp. viii og ix.

Tao, kalligrafi af Lee Chih-chang

Jens Hvass:

ARBEJDETS RUM

To japanske case-studier
formet omkring
tekstilvirksomheden Hinaya og
zen-templet Shinju-an

Ph.D.-afhandling
indleveret ved
Kunstakademiets Arkitektskole,
København, maj 1998

1. oplag, 20 eksemplarer

Tryk: Kunstakademiets Arkitektskole
Indbinding:Tutein & Koch

© 1998 Jens Hvass
flux@dk-online.dk

Citat er tilladt med fuld kildeangivelse

ISBN: 87-7830-043-6

Wu-wei, kalligrafi af Lee Chih-chang